

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Навчально-науковий інститут «Інститут державного управління»
Кафедра публічного управління та державної служби

Кваліфікаційна робота магістра
на тему
ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ РЕГІОНАЛЬНИМ РОЗВИТКОМ В УМОВАХ
ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Виконала студентка 2 курсу,
групи ЗПУА-2-24-2
Спеціальності 281 «Публічне
управління та адміністрування»
Освітньо-професійної програми
«Публічне управління та
адміністрування»
_____ Юлія ЧЕРНІКОВА

Науковий керівник роботи:
доктор наук з державного
управління, професор
_____ Юрій КУЦ

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ РЕГІОНАЛЬНИМ РОЗВИТКОМ.....	7
1.1 Регіон як об’єкт публічного управління.....	7
1.2 Теорії публічного управління регіональним розвитком.....	15
РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ РЕГІОНАЛЬНИМ РОЗВИТКОМ В УКРАЇНІ.....	24
2.1 Нормативно-правове забезпечення публічного управління регіональним розвитком в умовах воєнного стану.....	24
2.2 Аналіз нових підходів до публічного управління регіональним розвитком.....	31
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ РЕГІОНАЛЬНИМ РОЗВИТКОМ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	42
3.1 Удосконалення стратегічного управління регіональним розвитком.....	42
3.2 Публічне управління відновленням регіонів України в період дії правового режиму воєнного стану.....	50
ВИСНОВКИ.....	59
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	63
ДОДАТКИ.....	78

ВСТУП

Актуальність теми. Публічне управління регіональним розвитком – важлива проблематика для сучасної України. У дискурсі публічного управління розвитком регіонів увага фокусується на урівноваженому та збалансованому розвитку регіонів, на питаннях конструктивної конкуренції регіонів, на створенні полюсів соціально-економічного зростання. Військове вторгнення російської федерації в Україну детермінувало нівелювання багатьох досягнень у сфері управління регіональним розвитком. Акценти у проблематиці регіональної політики в Україні вимушено змістилися від проблем пошуку інноваційних компонентів задля створення точок соціально-економічного зростання до формування політики, що спрямована на відбудову і відновлення критичної інфраструктури, елементарних умов життя населення.

Сучасні реалії, в яких опинилися регіони, обумовлюють необхідність перегляду положень Державної стратегії регіонального розвитку на 2021– 2027 роки, регіональних стратегій та стратегій розвитку територіальних громад, а також постає необхідність визначення нового механізму використання коштів державного фонду регіонального розвитку.

Питання державного та публічного управління, місцевого самоврядування, регіонального розвитку ґрунтовно досліджуються в працях Харківських науковців, зокрема: О. Амосова, В. Бульби, С. Газарян, В. Дзюндзюка, Ю. Дідок, І. Дунаєва, В. Єлагіна, Д. Карамишева, М. Коваленка, О. Коротич, О. Крутій, Ю. Куца, М. Латиніна, В. Мамонової, В. Мартиненка, О. Мельникова, О. Орлова, Н. Статівки, Ю. Ульянченка та ін.

Механізми регіонального розвитку досліджують: В. Бакуменко, О. Васильєва, І. Дробот, А. Кравець Ю. Куц, В. Мамонова, Л. Приходченко, О. Радченко, С. Саханенко, С. Серьогін та ін.; розвитку регіонів в період воєнного стану та повоєнного відновлення регіонів – В. Борщевський, О. Василиця, Ю. Городніченко, А. Дуб, Є. Матвєєв, Я. Яковчук, М. Ярмистий та ін.

Водночас доводиться констатувати, що при всій різноманітності наукових розробок із проблематики удосконалення регіонального розвитку в Україні, дослідження саме публічного управління регіональним розвитком в умовах воєнного стану в Україні є спорадичними, поодинокими та несистемними. Недостатня дослідницька увага приділялась вивченню системи та технологій удосконалення регіонального розвитку в умовах воєнного стану в Україні.

Мета і завдання дослідження. Метою магістерського дослідження є теоретичне обґрунтування підходів до удосконалення публічного управління регіональним розвитком в умовах воєнного стану в Україні.

Для реалізації мети дослідження було передбачено вирішення таких завдань:

- дослідити «регіон» як об’єкт публічного управління;
- виокремити теорії публічного управління регіональним розвитком;
- проаналізувати сучасний стан публічного управління регіональним розвитком в Україні;
- узагальнити нормативно-правове забезпечення публічного управління регіональним розвитком в умовах воєнного стану;
- виявити нові підходи до публічного управління регіональним розвитком в умовах воєнного стану;
- запропонувати шляхи вдосконалення публічного управління регіональним розвитком в Україні в умовах воєнного стану;

Об’єктом дослідження є державна регіональна політика.

Предметом дослідження є публічне управління регіональним розвитком в умовах воєнного стану в Україні.

Методи дослідження. Методичною основою магістерської роботи є фундаментальні положення теорії публічного управління та адміністрування, регіонального розвитку місцевого самоврядування.

Системний підхід використовувався з метою вирішення більшості завдань дослідження, зокрема при визначенні напрямів і розробці рекомендацій з удосконалення регіонального розвитку в умовах воєнного стану в Україні.

Також у магістерській роботі використовувалися:

- загальнонаукові методи діалектики, що дало змогу розкрити динаміку процесів, які протікають в умовах розвитку регіонів, зв'язок фундаментальної науки з практикою, становлення та розвиток державної політики у сфері публічного управління регіональним розвитком в період воєнного стану в Україні;

- метод системного аналізу, за допомогою якого здійснено аналіз досліджуваних явищ у сукупності соціально-економічних зв'язків, визначення цілого та його складників, розглядалися окремі елементи в цілісній системі регіонального розвитку в умовах воєнного стану та специфічні форми взаємозв'язків стосовно удосконалення регіонального розвитку в сучасних умовах в Україні;

- метод функціонального аналізу - для концептуалізації організаційно-правової природи удосконалення регіонального розвитку в період воєнного стану в Україні, розкриття їх обсягу, характеру та змісту;

- методи логіки - обґрунтування дефініційно-критеріального апарату щодо організації публічного управління регіональним розвитком та стосовно механізмів удосконалення публічного управління регіональним розвитком в умовах воєнного стану в Україні.

Інформаційною базою даного дослідження стали: Конституція України, Закони України, укази Президента України, постанови Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України, програмні документи державних та представницьких органів України, наукові монографії та статті вітчизняних і зарубіжних авторів, матеріали з мережі Інтернет.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що розроблено теоретичні та методичні положення дають змогу сприяти підвищенню ефективності публічного управління регіональним розвитком в умовах воєнного стану та в період повоєнного відновлення в Україні.

Можуть бути використані в практичній роботі, зокрема в діяльності регіональних органів державної та представницької влади, а також в

навчальному процесі ННІ «Інститут державного управління» Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна при викладанні дисципліни «Суспільний розвиток, місцеве самоврядування і регіональне управління».

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами.

Магістерське дослідження виконано в рамках Комплексного наукового проєкту Інституту державного управління Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна «Державне управління та місцеве самоврядування», з яким пов'язано і наукове дослідження, що проводилося кафедрою публічного управління та державної служби за темою «Розвиток персоналу публічної служби в Україні» (державний реєстраційний номер 0116U007131). Так, у руслі означених досліджень магістрант обґрунтовує структурні складники системи організації діяльності органів публічного управління та адміністрування щодо удосконалення публічного управління регіональним розвитком в умовах воєнного стану в Україні.

Апробація результатів роботи. Результати й практичні рекомендації дослідження обговорювалися на кафедрі публічного управління та державної служби ННІ «Інститут державного управління» Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.

Структура й обсяг магістерської роботи. Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку джерел посилання і додатків. Основний зміст магістерського дослідження викладено на 82 сторінках друкованого тексту. Робота містить 1 таблицю, 1 рисунок, 4 додатки. Список джерел посилання налічує 134 найменувань (на 15 сторінках), із яких 11 – іноземною мовою.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ РЕГІОНАЛЬНИМ РОЗВИТКОМ

1.1 Регіон як об'єкт публічного управління

Збройна російська агресія проти України, введення воєнного стану, постійна необхідність давати збройну відсіч ворогу не змінюють стратегічні пріоритети нашої держави. Означені пріоритети прописані в Конституції України. Насамперед – це курс на європейську інтеграцію. У сфері регіонального розвитку України війною з російською федерацією детермінована нова, непередбачувана до цих кризових подій, ситуація. Для цієї ситуації характерні великомасштабні зміни на різних рівнях суспільного буття: політичному, соціально-економічному, демографічному, безпековому, екологічному тощо. Масштабні зміни також стосуються регіональної політики, зокрема, проблематики окупованих регіонів, деокупованих регіонів, прифронтових регіонів тощо. Мова йде також про ті регіони, на розвиток яких різноаспектним чином вплинула війна з російською федерацією. Означена ситуація вимагає формування нових підходів стосовно дискурсу публічного управління регіональним розвитком.

Об'єктом управління є територіальна соціально-економічна система на регіональному рівні (або керована підсистема), також її функціонування та розвиток. Ця система представлена продуктивним сектором. Він компонується з державних і комунальних підприємств, а також підприємницьких структур інших форм власності. Причому, компонується громадськістю (мешканці та громадські організації). Окрім того, компонується місцевою владою як об'єктом управлінського впливу зі сторони інших елементів даної керуючої підсистеми. Зокрема, мова йде про місцеві державні/військові адміністрації. Саме вони здійснюють функцію контролю за органами місцевого

самоврядування. Означений контроль впроваджується у частині повноважень, делегованих органам місцевого самоврядування державою.

При формуванні системи управління територіальним розвитком слід брати до уваги специфіку сучасної територіальної соціально-економічної системи, зокрема.

– Динамічність – спостерігаються постійні зміни у групах елементів: населення. Зокрема, структура, міграція. Підприємства (мова йде про створення як нових структур. Так і про ліквідацію чи реорганізацію вже існуючих). Органи управління (місцеві вибори, призначення голів місцевих державних адміністрацій) [98, с. 12].

– Специфічні характеристики: окреслення меж; цілісність (взаємна узгодженість дій різних елементів). Певна відокремленість від зовнішнього середовища; неоднорідність елементів. А також розбіжність їхніх інтересів; багатофункціональність.

– Відкритість: взаємодія з іншими територіями, формування міжрегіональних, транскордонних та міжнародних зв'язків: можливості ресурсного обміну, зокрема інформацією. Розвиток відкритої системи здатний ускладнювати її структуру, а також структуру її елементів. Цей розвиток спричиняє зміни характеру взаємозв'язків, трансформуючи їх в пульсуючі. Які формуються на основі контрактів між агентами територіального розвитку [98, с. 38].

– Багатовекторність інтересів: щодо населення – задоволення зростаючих потреб (приміром, за пірамідою Маслоу). Щодо підприємств – отримання прибутку через максимальне використання ресурсів території. Щодо органів державного управління – через дотримання вимог законодавства. Щодо органів місцевого самоврядування – шляхом забезпечення життєдіяльності громади. Щодо природних ресурсів – здатність до рекреації.

– Складність комунікативних зв'язків поміж елементами. Різняться за типологічними характеристиками. Вони можуть бути вертикальними, створюючи багаторівневу ієрархію та формуючи відносини підпорядкування

(між елементами усередині підсистем і між підсистемами та зовнішнім середовищем, яким для територіальної соціально-економічної є держава в цілому з органами управління. Як вищого, так і центрального рівнів). Горизонтальними, детермінуючи взаємодію та відносини співпраці; зворотними, відображаючи відповідну реакцію на управлінські впливи. Вагоме значення мають зв'язки з іншими межуючими територіальними соціально-економічними системами. Що обумовлює виникнення різних міжрегіональних, транскордонних та міжнародних відносин системи загалом та окремих груп її елементів. Подальший розвиток означених зв'язків призводить до створення нових територіальних утворень. Приміром, єврорегіонів як форми співробітництва суміжних адміністративно-територіальних одиниць, що приналежні до різних країн [98, с. 21].

– Суперечливість. Між спеціалізацією та комплексністю. З одного боку, бажано концентрувати максимально можливий обсяг ресурсів у сферах спеціалізації територіальних соціально-економічних систем як найбільш ефективних (згідно з принципом порівняльних переваг). З іншого – варто розвивати різноманітні галузі задля найбільш ефективного задоволення спільних потреб (громадян, підприємств, організацій, установ, територіальних громад чи спільнот в цілому).

– Чутливість. Стосовно найменш помітних змін, які відбуваються у зовнішньому середовищі (приміром, дерегулювання підприємницької діяльності, встановлення нового типу податків тощо) та внутрішньому середовищі (вибори до місцевих рад, покращення чи погіршення інвестиційного клімату тощо) [98, с. 48].

Регіон (англ. region, від лат. region – область, район) – це визначене законодавством територіальне утворення субнаціонального рівня із системою органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування. Якому притаманний комплекс характерних ознак (природно-географічні, геополітичні, економічні, демографічні та ін.). Та в якому здійснюється взаємодія об'єктів і процесів задля досягнення певної мети.

Регіон є багатофункціональною системою. Ця система формується шляхом синтезу політичних, екологічних, соціальних, економічних, психологічних та інших сфер життєдіяльності населення.

Ключові типи регіонів.

- 1) Адміністративно-територіальні утворення субнаціонального рівня.
- 2) Неадміністративно-територіальні утворення субнаціонального рівня.
- 3) Територіальні утворення тимчасового характеру, сформовані для реалізації певної програми.
- 4) Простір для розповсюдження певної ідеї – глобальної (християнський світ чи мусульманський світ). Або локальної (Напр. регіон діяльності ООН. Організації Об'єднаних Націй).

Концепт «регіон» з'явився в науковому дискурсі в 1950–1970-х рр. Разом із тим, ще в кінці XIX ст. – першій половині XX ст. розвиток держави відбувався у двох напрямках. Це раціоналізація та демократизація управління. Одним із проявів означених процесів був розвиток територіальної системи публічного управління (державного управління та місцевого самоврядування). Розширення сфери діяльності державної влади детермінувало кількісні та якісні зміни.. А також перерозподіл управлінських функцій на всіх рівнях державного управління. Після Другої світової війни раціоналізацію системи державного управління супроводжувало зростання частки територіального планування розвитку. Але за умови збереження прерогативи визначення основних цілей і принципів у центрі. Таким чином, виникли процеси передачі права прийняття рішень органам державного управління. Що перебували знаходились в ієрархічній підпорядкованості центральному рівню, але компетенція яких обмежувалася рамками територіальної одиниці. Відповідно, почали здійснюватися процеси деконцентрації. Регіоналізація державного управління призвела до надання права прийняття рішень із питань місцевого значення територіальним органам влади.

Категорія «регіон» не має однозначного визначення. Як у вітчизняній, так і в зарубіжній літературі. Відповідно, відсутнє визначення предмета

регіональної науки. Існує аргументація, що налічують біля ста тлумачень концептів «регіон» та «район» [104]. Термін «регіон» появився дещо пізніше, ніж поняття «район». Це спричинено новим напрямом економічної науки – регіональної економіки. У даний час термін «регіон» вживається іноді як синонім терміну «район». Так цей термін вживається для означення певних територій. Котрі за своїми ознаками не відповідають прийнятій системі територіального поділу.

П. Бубенко, розглядаючи загальні принципи становлення і розвитку регіонів, вказує, що кордони регіонів і межі одиниць адміністративно-територіального устрою можуть і не співпадати. Уявлення про регіон, – зазначає він, виникає у тому разі, коли на певній території створюються і реалізуються програми будь-якої конкретної діяльності. Або комплексу видів діяльності. Зокрема господарської, культурної, освітньої, військової та ін. Що має за мету формування будь-яких особливих характеристик життя на цій території. Саме тоді регіон визначається як територія, де започаткована відповідна програма. Це перетворить один чи кілька аспектів (факторів) життєдіяльності цієї території [6, с. 26-27].

На думку С. Романюка, регіон – це найбільша адміністративно-територіальна одиниця субнаціонального рівня. Вона має виборну владу, юридичну незалежність та власний бюджет [102, с. 3].

У словнику з регіональної політики наводиться наступне тлумачення. Регіон це територія. Вона відрізняється від інших територій за рядом ознак. Характеризується певною цілісністю та взаємопов'язаністю її складових елементів. Регіони виділяються з території відповідно до певних цілей і завдань. Найголовнішою з яких є управління розвитком регіону. Регіони можуть бути будь-якого розміру. Від міста (або району у великому місті) до величезних регіонів всередині континенту [104].

Регіон – це певна територіальна одиниця (район, область, зона). Вона вирізняється з-поміж інших таких же одиниць специфічними рисами. Зокрема графічними, геологічними, етнографічними, економічними та ін. Таке

визначення наведено у Великому тлумачному словнику сучасної української мови [9, с. 1020].

С. Тульчинська зазначає, що сталий розвиток регіонів в контексті системного підходу, як і кожний об'єктивний процес, полягає у наступному. Вони, з одного боку, є компонентою системи вищого рівня (національної економіки). А з іншого – містять низку функціонуючих регіональних суб'єктів. Зважаючи на означене, регіоналістика при аналізі сучасного становища, має враховувати їх суттєві ознаки. По-перше, мова йде про певну виробничу спеціалізацію. По-друге, про комплексність розвитку господарської системи. По-третє, про територіальну єдність та визначеність адміністративних кордонів. По-четверте, про наявність стійких транспортно-логістичних зв'язків. По-п'яте, мова також йде про те, що регіон, як частина цілісної соціальної та адміністративної системи, має володіти її основними рисами. По-шосте, береться до уваги регіональна цілісність. Вона передбачає територіальну неподільність. А також збалансованість як основи раціонального інноваційного розвитку даної території. Таким чином, регіон – це певна соціально-економічна система [113].

Регіон (англ. region) , на думку В. Мамонової, це адміністративно-територіальна одиниця субнаціонального рівня. Вона що утворена в законодавчому порядку з урахуванням історичних, політичних, соціальних і культурних особливостей. Ця структурна одиниця утворена задля здійснення державної політики. Та реалізації спільних інтересів населення. Що забезпечується діяльністю територіальних органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування. Регіон є багатофункціональною системою. Вона створюється шляхом синтезу політичних, екологічних, соціальних, економічних, психологічних та інших сфер життєдіяльності населення [48, с. 309].

Українські науковці Т. Безверхнюк і В. Мамонова у даному питанні пропонують цю дефініцію розглядати як політико-економічний рух. Він спрямований на набуття самостійності територіальних спільнот регіонального

рівня як суб'єктів суспільних відносин. А також розширення повноважень органів регіонального управління стосовно вирішення питань розвитку територій. Регіоналізм ґрунтується на співвідношенні централізації та децентралізації. Особливо при оформленні політико- правового статусу регіонів [3, с. 310].

Прийнято виділяти, на думку науковців, декілька хвиль у розвитку регіоналізму. Перша хвиля - 1950-ті роки. Визначення понять “економічний простір” (К. Пероу, Є. Вудвіл) та “регіональна наука” (У. Ізардас).

Друга хвиля - 1970-ті роки. Формування трьох ключових напрямів теорії регіонального розвитку. Зокрема просторова мікро економіка, регіональна мезоекономіка, критичний аналіз.

Третя хвиля – 1990-ті роки. Розповсюдження теорій полюсів або центрів зростання. А також концепцій твердого та м'якого регіоналізму. Формами сучасного регіоналізму є внутрішньодержавний та міжнародний регіоналізми.

Розрізняють Т. Безверхнюк і В. Мамонова також європейський (західний), американський і східний регіоналізми [3, с. 311].

У Законі України «Про засади державної регіональної політики» поняттям регіон означено Автономну Республіку Крим, області та два міста республіканського значення: Київ та Севастополь [75].

У зарубіжних країнах набули поширення декілька підходів до розуміння регіону. Один із підходів має переважно економічний характер. Він відрізняється багатоваріантністю. Другий підхід носить соціальний характер. Інші – спеціалізовані. У США регіоном означають частку окремого штату. Або штат у цілому. Або декілька штатів у їх сукупності.

В економічних теоріях, зазначають автори підручника «Регіональна політика та місцеве самоврядування» Ю. Куц, В. Мамонова, В. Наконечний і О. Ольшанський, щодо регіонального розвитку аналізуються наступне. Регіон-квazідержава – трохи відособлена підсистема загальної системи – держави і національної економіки. Регіон-квazікорпорація – крупний суб'єкт регіональної та муніципальної власності й економічної діяльності. Регіон-ринок – схоже на

ринковий ареал, що має певні межі і підприємницький клімат, а також специфіка функціонування різних видів ринків (товарних, кредитно-фінансових, цінних паперів тощо).

Ширшим за економічний є підхід до розуміння регіону як соціуму – територія відтворювання соціального життя (населення, трудових ресурсів, освіти, охорони здоров'я, культури тощо). На еволюцію дискурсу регіоналістики впливають сучасні тенденції, що відображається у тлумаченні регіону. Тобто як підсистеми інформаційного суспільства або як учасника інтернаціоналізації та глобалізації економіки [98, с. 15].

У Декларації щодо регіоналізму в Європі, що була прийнята в 1996 р. Асамблеєю Європейських Регіонів, та яка репрезентує майже 300 європейських регіонів. Тут зазначено, що регіони «мають взяти на себе відповідальність в тих галузях, де в них є перевага серед інших: в економіці (зайнятість), в культурі, у захисті навколишнього середовища, в регіональному та загальнодержавному плануванні, в наукових дослідженнях тощо» [98, с. 20].

У ній наведено такі основні положення щодо визначення регіону наступне.

- Регіон – це територіальне утворення, яке сформовано у законодавчому порядку на рівні. Який є безпосередньо нижчим після загальнодержавного, це утворення наділене політичним самоврядуванням [98, с. 20].

- Регіон визнаний національною конституцією або законом, вони гарантують його автономію. А також самобутність, владні повноваження та організаційний устрій [98, с. 20].

- Регіон має власну конституцію, або ж статут автономії, або інший закон, який є частиною загальнодержавної правової системи. Причому, на найвищому рівні. У одній державі можуть існувати регіони з різним статусом. Статус може бути трансформований лише за узгодженням з регіоном [98, с. 20].

- Регіон самостійно формує і фінансує свою адміністрацію. А також встановлює свою представницьку символіку [98, с. 20];

— Розмежування повноважень між державою та регіоном встановлюється національною конституцією. А законодавством згідно до принципів політичної децентралізації та субсидіарності [98, с. 20].

1.2 Теорії публічного управління регіональним розвитком

При розгляді мапи світу впадає у вічі, що кожна держава має визначений адміністративно-територіальний устрій (АТУ). У цих адміністративно-територіальних одиницях формується під дією тих чи інших чинників своя система публічного управління. Україна має також відповідний поділ на регіони. Їх є 27. Це Автономна республіка Крим, 24 області. А також місто Київ та місто Севастополь. Кожен із означених регіонів має власну систему публічного управління. В Україні області також складаються з адміністративно-територіальних одиниць. Це район і територіальна громада. Сучасний адміністративно-територіальний поділ оформлено згідно з Постановою Верховної Ради України від 17 липня 2020 р. «Про утворення та ліквідацію районів» № 3650. Відповідно до нормативно-правового акту наразі в Україні налічується 136 районів. Колишні 490 районів було ліквідовано Вищим законодавчим органом України [92].

Управління є функцією організованих суспільних систем. Це забезпечує збереження їхньої структури, також підтримку режиму діяльності та досягнення поставлених цілей.

Метою управління вважається організація спільної діяльності людей. А також окремих груп та організацій, відповідне забезпечення координації взаємодії між ними. Суттю управління є здійснення керуючого впливу щодо відповідних об'єктів. Необхідність здійснення управління з'являється там, де слід об'єднати і скоординувати зусилля двох і більше індивідів. Незважаючи на соціальну диференціацію, багатоманітність інтересів та уподобань у соціумі завжди існує те, що всіх поєднує та вигідне всім. А це. Забезпечення порядку і безпеки. Дотримання чітких правил взаємодії, прийнятне й можливе за певних

умов вирішення соціальних конфліктів. Здобуття знань про довкілля. Удосконалення умов життя тощо.

Теорія управління, на думку О. Михайловської, має специфічний предмет досліджень. Це закономірності організації управлінського процесу. Відносини між людьми, що з'являються у процесі спільної діяльності. Розробляє систему та методи впливу на об'єкт управління тощо. Управлінська практика лише частково сформована на раціональних технологіях. Натомість інша частина – це здатність приймати особливі нестандартні рішення за умов дефіциту часу і ресурсу. А також інформації. Варто зазначити, що управління аналізують і в статистиці (структура), і в динаміці (процес) [56, с. 6].

Проблематика публічно-управлінської діяльності відноситься до категорії міждисциплінарних наукових проблем. Вона включає і філософські аспекти. І соціальний, економічний тощо аспекти.

Публічне управління, як зазначає О. Вольська, є багатогранним поняттям. Ним охоплюється державне управління та місцеве самоврядування. Це окремий науковий напрямок, який має власні дослідницькі області, зокрема: державний менеджмент (державна служба), аналітика державних програм і формування політик (стратегічне планування). А також взаємодія держави, бізнесу та громадянського суспільства (GR-менеджмент).

Із урахуванням вище означеного, публічне управління є системою, яка компонується з державних, місцевих, некомерційних структур. Ці структури створюються задля задоволення суспільних інтересів та вирішення колективних проблем [14, с. 17].

У сучасному науковому дискурсі існує багато концепцій публічного управління. Вони відповідають конкретним потребам. А також цінностям різних країн. Пошук ефективної моделі для України триває. Адже разом із суспільством змінюється і його невід'ємна частина – публічне управління.

У той же час, зазначає І. Кравець, у класичній теорії державного управління традиційно розділено політику та управління. Парадигма державного управління («новий публічний менеджмент») може видаватися

неполітичною моделлю. Втім, її внутрішній зміст, її результати діяльності мають безпосереднє політичне значення. В концепції нового публічного менеджменту регулювання базується на ринкових принципах, а не на адміністративних засадах [43, с. 104].

Публічне врядування і публічне адміністрування (англ. - government, governance and public administration), з точки зору А. Колодій, – це два різновиди управлінської діяльності інституцій публічної влади. Завдяки цій діяльності держава та громадянське суспільство забезпечують самокерованість (самоврядність) усієї суспільної системи. А також вони забезпечують розвиток системи у певному, визначеному напрямку. Місце обох типів управління в системі соціального управління продемонстровано на рис. 1.1.

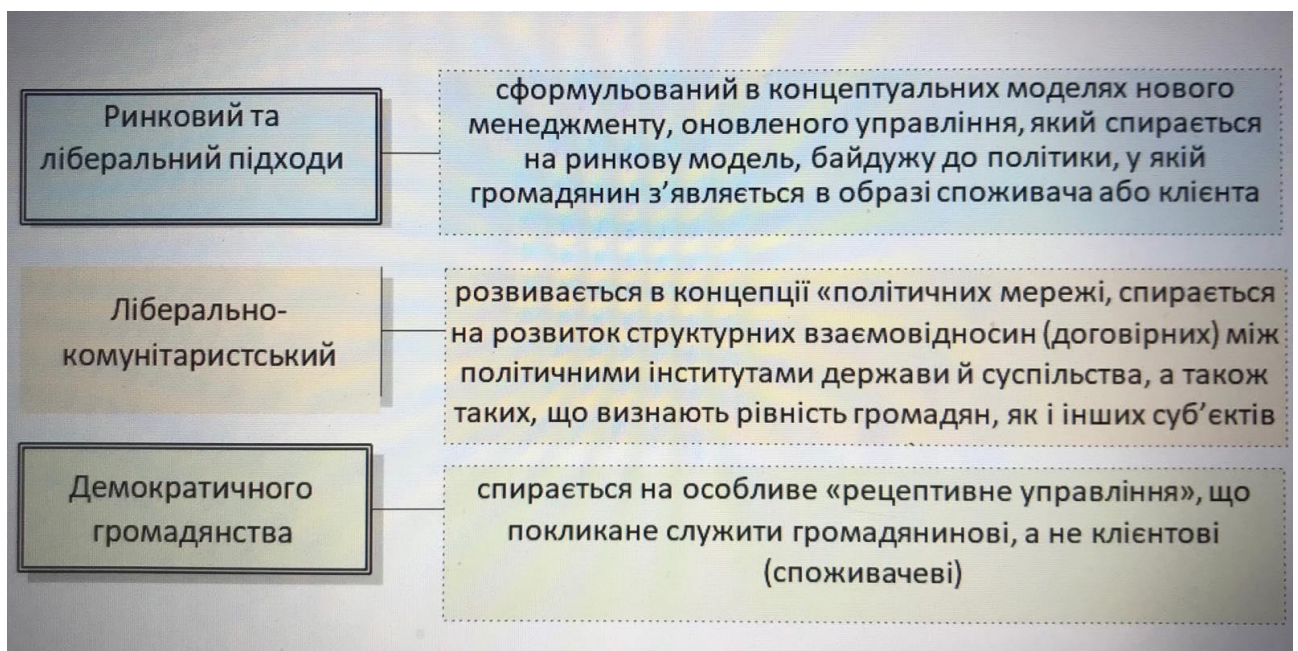

Рис. 1.1 – Деякі підходи стосовно подальшого розвитку публічного управління

Публічне врядування і публічне адміністрування позначають собою два різні, хоча і взаємодоповнювальні, тісно пов'язані між собою види управлінської діяльності. Означаючи їх, у посткомуністичних країнах переважно ведуть мову про “державне управління”. Натомість у більшості

демократичних країн вживають терміни “врядування” та “публічне адміністрування” (англ. - public administration) [39, с. 488].

Публічне управління регіональним розвитком в державах демократичного устрою спирається на теоретичну базу. Концепції і теорії, які прагнуть пояснити і описати механізми і процеси розвитку на регіональному рівні, зазначає І. Савчин, виникли порівняно недавно [103, с. 103].

Означені концепції, з одного боку, походять з класичних економічних просторових теорій (зокрема теорія К. Фоксу [36, с. 72]). З іншого боку, ці концепції є наслідком спроб в адаптації моделей економічного зростання національних економік до регіонального рівня. Такі концепції та теорії тісно корелюють із теорією ринків збуту А. Льошата, В. Кристаллера [17, с. 155].

Критиком концепції другого підходу (адаптація моделей економічного зростання національних економік до регіонального рівня) став теоретик Х. Річардсон [34, с. 154]. Він окреслював принципові відмінності, які існують між національною та регіональною економікою. Це робить неможливою просту адаптацію моделей національного рівня до регіонального масштабу. До таких відмінностей відносяться.

- По-перше, вищий рівень відкритості регіонів, ніж країн, для товаропотоків та інших факторів.
- По-друге, різні інструменти економічної політики як регіонів, так і країн. Зокрема відсутність можливості регіональних органів влади здійснювати вплив на торговельну, грошово-кредитну, податкову політику. Або на політику у сфері конкуренції [103, с. 104].

Як певне доповнення до відмінностей, що виявлені Х. Річардсоном, можна також зазначити:

- більш низькі бар’єри (культурні, мовні, економічні) певних регіонів, ніж держав;
- більш низькі бар’єри між регіонами, ніж між державами, причому, не тільки стосовно товаропотоків, але і щодо міграції трудових ресурсів, капіталу, інформації та інновацій;

– стосовно українських регіонів означені такі відмінності також проявляються в політиці перерозподілу фінансових ресурсів переважно на рівні уряду [Там же].

Розглянемо окремі теорії щодо публічного управління регіональним розвитком.

Кейнсіанська економіка стала теоретичним підґрунтям для економічної політики, яка була проведена у відповідь на фінансову кризу 2007–2008 рр. Цю політику проводили Президент США Б. Обама, прем'єр-міністром Великої Британії Г. Браун та інші глави урядів.

Означена теорія, з точки зору А. Надточій. Вона була сформульована в Енциклопедії державного управління (Київ, НАДУ, 2011), ґрунтується на положенні про необхідність державного регулювання економічного розвитку регіонів. Що є проблемними (периферійні). Посткейнсіанство, підкреслює авторка, виникло як особлива школа кейнсіанського вчення у 1960-1970 рр. через поєднання американського неортодоксального кейнсіанства (Р. Кауер, П. Де-відсон, А. Дейонхуфвуц, Х. Мінські та ін.), англійського лівого кейнсіанства, (Дж. В. Робінсон, Н. Калдор, П. Сраффа) [58, с. 276].

Основою відправною точкою стало визнання того, що традиційна кейнсіанська доктрина державного регулювання не здатна забезпечити збалансоване, безінфляційне економічне зростання. Щодо напряму у сфері регіонального управління. То ключовою була модель Г. Мюрдаля. Ця модель показувала, як за допомогою спеціалізації та ефекту масштабу може збільшитись незначна територіальна перевага країни з часом. Розповсюдження цього положення на регіони надало змогу зробити відповідний висновок. Зокрема про те, що переваги окремих територій призводять до посилення їхнього розвитку (ефект кумуляції). Натомість регіон, що відстає, стає ще більш відсталим. Формалізований вигляд ця концепція набула у працях Н. Калдора) [58, с. 275].

Ключовим фактором, що детермінує збереження розбіжностей у розвитку окремих територій, є привабливість для підприємств великих міських

агломерацій. Це дає їм можливість отримати економію на виробничих витратах (вперше такий ефект агломерацій був розглянутий А. Вебером) [58, с. 275].

Така модель передбачає здійснення державної політики регулювання міжрегіональних відмінностей. В її основі лежить стимулювання інвестицій. А також переливу приватного капіталу в регіони, які мало розвинут.

Із ринкових вагомих інструментів регіональної політики використовуються субсидії, кредитні та податкові важелі.

На основі теорії Дж. Кейнса сформоване припущення про пріоритет попиту в економіці. Також мова йде про необхідність державного втручання в економіку.

Відносини між регіоном і країною, зокрема державними органами управління, засновані на принципах стимулювання інвестиційної політики. Також вони базуються на здійсненні державою заходів, які безпосередньо впливають на економічний стан регіону. Річардсон Х. (Richardson H. W.) [132] зазначав. У регіонах з найслабшим потенціалом (периферійні регіони), розвиток національної економіки або навіть міжнародної (загальний ринок Європейського Союзу) стає основною рушійною силою для зростання цих регіонів. Важлива роль також відводиться підприємствам та інституціям національного рівня. Адже регіональному розвитку сприяє залучення (розміщення) їхніх фінансових ресурсів, досвіду та інновацій [132].

Методи втручання органів державного управління у процес розвитку регіону можна класифікувати так:

- опосередковані (управління здійснюється процесами розвитку країни);
- прямі (береться до уваги географічне розташування видів економічної діяльності).

Наведену класифікацію можна застосовувати в основі політики регіонального розвитку. Зокрема, на національному і регіональному рівнях. Необхідність формування і реалізації регіональної політики розвитку детермінована географічною відмінністю природних і соціально-економічних

чинників розвитку регіонів. Також вона детермінована різною кількістю населення і потребами економіки регіонів, що обумовлює виявлення оптимальних управлінських рішень у питанні розвитку регіонів. Крім того, кожна країна, як і регіон, мають певну обмежену географічну територію, де вони функціонують. Дж. Фрідман (Friedmann J.) [126], обґрунтовував припущення, що із встановленням адміністративної ієрархії в регіоні процес розвитку може здійснюватися лише вертикально. Він стверджував, що такий розвиток має бути регламентований ззовні.

Іншої думки дотримуються адепти теорії ендогенного розвитку, яка базується на внутрішньому потенціалі регіонів. Інтервенціонізм вони трактують як базову стимуляцію чинників і потенціалу. Цим забезпечується пришвидшення темпів розвитку завдяки відповідному формуванню та реалізації регіональної політики на рівні регіонів. Цей елемент є зовнішнім, він незалежний від регіональних органів влади. І він поряд з капіталом і технологіями впливає на темпи розвитку регіону. Означена концепція безпосередньо пов'язана з іншими теоретичними положеннями економічної географії (П. Кругман). В її основі знаходиться припущення щодо існування двох протилежних тенденцій в економіці – концентрації та диверсифікації [127, р. 35]. Відповідно до цієї теорії, наявність відмінностей у рівнях економічного розвитку регіонів є невід'ємною рисою економіки. Причому, це доводиться і результатами сучасних досліджень [46, с. 131-136].

Неокласичний регіональний підхід ґрунтується на такому постулаті: вільний нерегульований ринок здатний природним шляхом усунути диспропорції між регіонами та, відповідно, не варто обмежувати стихійну дію ринкових сил.

Згідно теорії незбалансованого розвитку, ринок за відсутності державного регулювання об'єктивно збільшує регіональні відмінності. Це відбувається через його циклічності та самоорганізації ринкового механізму. Отже, він закріплює високу розвинутість одних регіонів та слабкість інших.

Громадські теорії регіоналізму фокусують увагу на зіткненні політичних по формі та економічних за суттю загальнодержавних та регіональних інтересів. У контексті цих теорій особливу увагу акцентують на розгляді розподілу ресурсів, а також політичної влади між регіонами і центром, на соціальних розбіжностях і конфліктах.

Концепції життєвого циклу товару також притаманний регіональний аспект. Вона поєднує стадії розвитку товару від його народження до занепаду та розміщення товарів різної кондиції по регіонах. Згідно до цієї теорії, регіональна політика повинна сприяти появі нових продуктів та звільняти економічну структуру від застарілих товарів.

Теорія полюсів зростання і центрів розвитку також має вагоме значення. Поміж кумулятивних теорій регіонального розвитку (вона є основою концепції стимулювання розвитку відсталих регіонів) важливе значення має теорія *полюсів зростання* [13, с. 673]. Вона вперше запропонована була французьким економістом Ф. Перру. А базується ця теорія на концепції інновацій Й. Шумпетера. Основна ідея центр-периферійної парадигми Ф. Перру полягає в тому, що зростання економіки країни та її регіонів не є рівномірним. Зростання спостерігається в «полюсах зростання», воно змінюється з певною інтенсивністю по різних каналах. Зокрема, мова йде про теорію «Вулкану». Х. Гірш (один із авторів теорії «Вулкану») зазначав, що потужна міська агломерація з її розвиненою промисловістю, а також із суттєвою науковою базою має найвищий рівень доходів на душу населення, що забезпечується періодичними імпульсами інноваційної діяльності. При цьому, новації із означеного "полюсу росту" є подібними до виверження і розтікання вулканічної лави. Ці новації поступово поширюються на периферію. Це супроводжується поступовим підвищенням рівня добробуту відсталих регіонів. У теорії Х. Гірша цей процес є імпульсивним та періодичним. У ході вичерпування ресурсів центр росту (вулкан) згасає і регіон, врешті, перетворюється на депресивний.

Концепції саморозвитку регіонів (теорії ендогенного розвитку) експлікуються як орієнтації передусім на внутрішні чинники і механізми

господарського розвитку. Вони в сукупності здатні забезпечити саморозвиток та самовідтворення цілісних національно-державних економічних систем. Детермінантами її виникнення було зростання кількості регіонів, зацікавлених у власному розвитку. Також цьому сприяло посилення конкуренції регіонів, що стає рушійною силою для вдосконалення проблематики територіального управління.

Політика впровадження сталого розвитку є ваговою для публічно-управлінського дискурсу. У контексті цієї політики вирішення насущних проблем не має створювати загрози для наступних поколінь щодо задоволення їхніх інтересів і потреб. Причому концепт «сталий розвиток» включає не лише екологічний аспект, але також і соціально-економічний та політичний аспекти.

Загалом, сучасний науковий дискурс накопичив значний досвід щодо теоретичного обґрунтування публічного управління регіональним розвитком. Означені теоретичні надбання є досить корисними при розробці стратегій регіонального розвитку України, зокрема, у повоєнний період, після скасування воєнного стану.

РОЗДІЛ 2

СУЧАСНИЙ СТАН ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ РЕГІОНАЛЬНИМ РОЗВИТКОМ В УКРАЇНІ

2.1 Нормативно-правове забезпечення публічного управління регіональним розвитком в умовах воєнного стану

Війна між Україною та російською федерацією не стає на заваді стратегічному напрямку розвитку нашої держави, який зорієнтований на інтеграцію держави в європейську та євроатлантичну спільноту.

Нормативно правова база публічного управління регіональним розвитком, багаточисельні публікації українських науковців стосовно окреслених проблем до початку широкомасштабного вторгнення агресора на українську землю не висвітлювали питань управління регіональним розвитком в умовах воєнного часу. Наразі означені праці є досить відірваними від реального стану справ в Україні.

Зрештою поступово в регіональній політиці України з початком повномасштабного вторгнення поряд із вживанням терміну «регіональний розвиток» теоретики і практики дискурсу публічного управління регіональним розвитком стали використовувати концепт «відновлення регіонів».

Беручи до уваги наслідки військового вторгнення російської федерації в Україну, у даний час, зазначає Є. Качмарський, у ряді регіонів взагалі не може йти мови про їхній соціально-економічний розвиток. Після завершення бойових дій означені регіони потребуватимуть відновлення. Вони потребуватимуть реанімації власної інфраструктури, можливо цей процес вимагатиме навіть переформатування їхнього господарсько-виробничого комплексу. Тривалість процесу відновлення постраждалих регіонів звісно негативно впливатиме на розвиток регіонів, що не зазнали інфраструктурних втрат. Потрібно максимально мінімізувати такі впливи задля збереження позитивної динаміки соціально-економічного зростання [33, с. 38].

Розвинені регіони в ході відновлення регіонів, які є постраждалими, повинні відійти від стратегії конкуренції між регіонами в соціально-економічному розвитку до стратегії взаємодопомоги.

Попри проблеми, пов'язані з військовим станом, досі залишається на порядку денному питання посилення фінансової спроможності місцевого самоврядування. Також мова йде про розмежування повноважень органів місцевого самоврядування різних рівнів, повноважень органів державної влади та органів місцевого самоврядування за принципом субсидіарності, переформатування місцевих державних адміністрацій в органи префектурного типу, а також започаткування системи нагляду за законністю рішень органів місцевого самоврядування [33, с. 39].

Відповідно, завданням регіональної політики є «розроблення напрямів та механізмів передачі частини державних повноважень на нижчий рівень управління, спираючись на демократичні цінності та виходячи з положень Конституції України» [97, с. 48].

Систему законодавства, яка стосується проблематики формування та реалізації державної регіональної політики, на думку А. Кінщак, слід систематизувати у певні групи законодавчих актів [35, с. 101]. Першою групою має стати загальне законодавство, де у загальному вигляді визначаються принципи державної регіональної політики. Мова йде про норми Конституції України [40] та Закон "Про засади внутрішньої і зовнішньої політики" (2010 р.). Останню редакцію цього закону було здійснено 30 серпня 2025 року [74].

До другої групи відноситься спеціальне законодавство з регіонального розвитку. Важливим кроком у цьому контексті для подальшого розвитку регіонів стало прийняття Закону України "Про стимулювання розвитку регіонів". Цей Закон втратив чинність 27.07.2022. Саме в ньому визначався комплекс правових, організаційних, наукових, фінансових та інших заходів, що мали бути спрямовані на досягнення сталого розвитку регіонів на засадах поєднання економічних, соціальних та екологічних інтересів і на загальнодержавному, і на регіональному рівнях, максимально ефективного

використання потенціалу регіонів в інтересах їх мешканців та держави в цілому [90].

Законом України "Про засади державної регіональної політики" від 5 лютого 2015 року № 156-VIII визначено основні правові, економічні, соціальні, екологічні, гуманітарні та організаційні засади стосовно проблематики державної регіональної політики як компоненти внутрішньої політики України. Цей Закон встановлює особливості відновлення регіонів та територій, які постраждали внаслідок збройної російської агресії проти України [75].

Власне, до третьої групи можна віднести бюджетне законодавство. Адже одним із найвагоміших факторів для повноцінного регіонального розвитку є забезпеченість регіонів фінансовими ресурсами. Зважаючи на зазначене, Бюджетний Кодекс України є важливим законодавчим актом. Ним регулюється питання формування та виконання державного та місцевих бюджетів, а також регулюється спосіб фінансування регіонального розвитку. З точки зору регіонального розвитку важливими є також і власні можливості регіонів у фінансуванні програм розвитку, і фінансування означених програм з боку Державного бюджету України [35, с. 101].

Четверта група – це планувальне законодавство. Воно складається із законів, які визначають ієрархію планувальних документів. Причому, мова йде про систему планування економічного розвитку та просторового планування території: "Про Генеральну схему планування території України" (2002 р.). Закон визначає певні особливості використання територій окремих регіонів та міст, які слід враховувати при розробці державної стратегії регіонального розвитку, розробці регіональних стратегій, галузевих програм [70]; "Про регулювання містобудівної діяльності" (2011 р.) [87] – визначається система та ієрархія планувальних містобудівних документів, також порядок їх розроблення та затвердження. На думку А. Кінщак, визначається й введення та прийняття в експлуатацію будівництва [35, с. 102]. Для процесу планування регіонального розвитку важливою є вимога щодо розробки схем планування території області та районів; "Про державне прогнозування та розроблення

програм економічного та соціального розвитку України" (2000 р.) [71]. Означений закон є чи не єдиним щодо якого за весь цей період не було внесено жодної зміни. Втім, він не враховує нові планувальні документи, які появились в Україні за останній період, причому у сфері регіонального розвитку. У цьому законі не відображено прив'язки регіональних прогнозних та програмних документів до регіональних стратегій розвитку, схем планування території регіонів [35, с. 103].

Статусне законодавство – це п'ята група. Ним визначається, на думку А. Кіншака, статус та повноваження органів влади в системі формування та реалізації державної регіональної політики та регіонального розвитку [35, с. 102]. Це закони, що висвітлюють проблематику органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування: "Про місцеве самоврядування в Україні" (1997 р.) [83]; "Про місцеві державні адміністрації" (1999 р.) [84]; "Про центральні органи виконавчої влади" (2011 р.) [93].

До шостої групи відноситься інвестиційне законодавство. Це закони, що регулюють питання внутрішнього та зовнішнього інвестування. В межах цієї великої групи законів виокремлюється підгрупа спеціальних законів, які стосуються окремих територій [35, с. 103].

Закони що регулюють інвестиційну діяльність: "Про інвестиційну діяльність" (2014 р.); "Про захист іноземних інвестицій на Україні" (1991 р.) [3].

Сьома група – це законодавство окремих інструментів розвитку. Таке законодавство складається із законів. Вони визначають специфічні інструменти розвитку через різні партнерства, технопарки тощо.

Мова йде про Закон України "Про державні цільові програми" (2004 р.), який визначає загальні вимоги щодо підготовки державних цільових програм. Ці програми в першу чергу носять галузевий чи секторальний характер [1].

До законодавства для окремих територій відносяться закони, які регулюють специфіку діяльності на окремих територіях (наприклад гірські, курортні тощо). Приміром, в українському законодавстві, пов'язаному з розвитком регіонів чи їх окремих територій, існує група законів орієнтованих

на чітко визначені в законі території. У межах яких означено певні особливості правового регулювання різних сфер економічної діяльності, правового статусу земель тощо [35, с. 103].

До означеної групи законів можна віднести й такі: "Про статус гірських населених пунктів в Україні" (1995 р.) [89]; "Про оголошення природних територій міста Миргорода Полтавської області курортом державного значення" (2011 р) [85] та ін.

Слід зазначити, що до того ж, державна регіональна політика України ґрунтується на нормативно-правових документах Європейських інституцій, зокрема: Європейська Хартія місцевого самоврядування. Європейська конвенція про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями (і додаткові протоколи до неї). Керівні принципи сталого просторового розвитку Європейського континенту. Спільне рішення Європейського Парламенту та Європейської Ради "Про Європейські групування з метою територіальної кооперації" та інші важливі документи Ради Європи та Європейської Комісії [97].

Державна стратегія регіонального розвитку України на 2021—2027 роки була прийнята 5 серпня 2020 р. № 695 [20].

Метою означеної Стратегії є. Прискорення економічного зростання регіонів. Підвищення їхньої конкурентоспроможності на засадах ефективного використання внутрішнього потенціалу. Створення нових робочих місць. Покращення зайнятості населення. Створення умов для повернення на батьківщину трудових мігрантів [20].

Актуалізація Стратегії детермінована необхідністю врахування наступного:

- наслідки повномасштабної збройної російської агресії проти України та їхній вплив на територіальні громади і регіони, підвищення ролі безпеки та стійкості до зовнішніх чинників [20];
- набуття Україною статусу кандидата на членство у спільноті країн ЄС. Поглиблення ступеню виконання положень Угоди про асоціацію між

Україною та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії. А також їхніми державами-членами, та переходу до початку переговорів щодо вступу України до ЄС [20];

- рекомендацій Організації економічного співробітництва та розвитку стосовно необхідності оновлення Стратегії. З метою забезпечення її зв'язку з процесом повоєнного відновлення України [20].

Активні бойові дії на території України спричинили поглиблення диспропорцій у розвитку регіонів. Також це призвело до збільшення кількості територій, які потребують державної підтримки. Та потребують застосування спеціальних механізмів та інструментів стимулювання їхнього розвитку [20]. Зокрема, мова йде про території активних бойових дій та про прилеглі до них території (безпековий фактор, релокація підприємств, трудова міграція, масове переміщення населення в інші регіони та до іноземних держав) [20].

Стратегія реалізується завдяки двом етапам: протягом періоду 2021-2023 років та періоду 2024-2027 років. На кожному з етапів передбачається розроблення і виконання плану відповідних заходів, програм і проектів щодо регіонального розвитку, в рамках яких будуть конкретизовані пріоритетні завдання для кожної визначеної стратегічної цілі [20].

У зв'язку зі збройною широкомасштабною агресією російської федерації проти України 24 лютого 2022 року о 05 годині 30 хвилин Президент України своїм Указом запровадив введення воєнного стану. Згідно з цим Указом, президент дав зобов'язання органам державної влади, а також органам місцевого самоврядування запроваджувати. Та здійснювати передбачені Законом України "Про правовий режим воєнного стану" заходи і повноваження, що є необхідними для забезпечення оборони України, для захисту безпеки населення та інтересів держави [86].

У Законі України "Про правовий режим воєнного стану" визначається, що «воєнний стан - це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає

надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки» [86].

Законом передбачається тимчасове обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина. Також обмежуються права і законні інтереси юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень (окрім прав і свобод, що передбачені ст. 64 Конституції України) [40].

Також Законом (у статтях 3, 8, 9, 15 та ін.) надаються відповідні повноваження органам державної влади. Військовому командуванню, військовим адміністраціям. Та органам місцевого самоврядування. Ці повноваження надаються для відвернення загрози державній незалежності України, її територіальній цілісності. У ст. 4 Закону зазначено, що на територіях, де введено воєнний стан, задля забезпечення дії Конституції та законів України можуть утворюватися тимчасові державні органи. Вони мають назву – військові адміністрації. Фінансування їхньої діяльності щодо виконання повноважень органів місцевого самоврядування відбувається за рахунок коштів відповідних місцевих бюджетів. Виконання ними інших функцій відбувається за рахунок коштів Державного бюджету України. Згідно до ст. 8 Закону військові адміністрації та органи місцевого самоврядування повинні використовувати потужності та трудові ресурси підприємств, установ і організацій усіх форм власності. З метою потреб оборони, також здійснювати евакуацію населення у безпечні райони. При необхідності запроваджувати нормоване забезпечення населення основними продовольчими і непродовольчими товарами тощо [86].

Таким чином, недостатнім і недосконалим є інституційно-правове забезпечення регіонального розвитку в Україні. Невиконання значної кількості завдань, що передбачено Державною стратегією регіонального розвитку. Зокрема здійснення реформ системи управління регіональним розвитком, реформи місцевого самоврядування та територіального устрою, завадило

створити повноцінну правову систему формування та реалізації державної регіональної політики. Така політика могла б поступово та невідворотно забезпечувати реалізацію конституційних норм у питанні збалансованого розвитку українських регіонів, на засадах притаманних ним особливостях.

2.2 Аналіз нових підходів до публічного управління регіональним розвитком

Переведення цілої країни в режим воєнного стану вимагало внесення кардинальних змін у всі напрями державної політики. Зокрема, мова йшла про регіональну політику: від розробки нових теоретичних засад у сфері регіоналістики до нових підходів щодо управління регіональним розвитком. Та відновленням територій (регіонів, територіальних громад, населених пунктів). Базові зміни державної регіональної політики є відображеними в Законі України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо засад державної регіональної політики та політики відновлення регіонів і територій» [69]. У Законі, зокрема, передбачається запровадження спеціального режиму відновлення та стимулювання розвитку територій. Таке відновлення передбачається на основі встановлення нової архітектури взаємодії державних органів з органам місцевого самоврядування. А також з міжнародними партнерами. Зокрема, постає необхідність для залучення інвестицій та розподілу їх за пріоритетними об'єктами (військового призначення, критичної інфраструктури тощо). Тому вельми важливо дати відповіді на основні виклики в сфері державної регіональної політики у воєнний час в аспекті відновлення і розвитку територій [29. с. 17].

Державна регіональна політика, у відповідності до її визначення у профільному законі, – це система цілей, заходів, засобів та узгоджених дій центральних і місцевих органів виконавчої влади, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб. Для забезпечення високого рівня якості життя людей на всій території України. З

урахуванням природних, історичних, екологічних, економічних, географічних, демографічних та інших особливостей регіонів, їх етнічної і культурної самобутності [75].

Під об'єктом державної регіональної політики переважно мають на увазі нерівномірності в розвитку регіонів. Відповідно, метою державної регіональної політики є згладжування нерівномірностей в розвитку регіонів. Із метою створення умов для динамічного, збалансованого розвитку України та її регіонів. Задля забезпечення їх соціальної та економічної єдності, задля підвищення рівня життя населення. А також задля створення безпечних умов, додержання гарантованих державою соціальних стандартів для кожного громадянина. Незалежно від його місця проживання [75].

Державна регіональна політика переважно тісно корелює з іншими важливими компонентами державного регулювання. Зокрема, мова йде про децентралізацію публічного управління. А також реформу місцевого самоврядування, адміністративно- територіальну реформу [29, 17] тощо.

Специфікою сучасного етапу розвитку державної регіональної політики є необхідність її проведення в умовах військової агресії росії. Це вимагає її кардинального перегляду. У відповідності до викликів війни та потреб відновлення від наслідків війни.

Основою для подолання означених викликів є інституційна складова [29, с. 18]. Ця складова передбачає внесення змін до основних нормативно-правових документів:

— Угоди про асоціацію України та ЄС [114]. Зміни вельми необхідні, зокрема до глави 22, виходячи з питання нових можливостей від набуття Україною від 22 червня 2022 р. статусу кандидата на членство у ЄС. Та завдань, зазначених у розпорядженні Кабінету Міністрів України «Про затвердження плану заходів з виконання рекомендацій Європейської Комісії, представлених у Звіті про прогрес України. У рамках Пакета розширення Європейського Союзу 2023 року» від 09.02.2024 р. № 133-р., зокрема стосовно розробки дорожньої карти для підтримки відновлення.

— Закон України «Про засади державної регіональної політики» [75]. Зміни до нього, передбачені Законом України № 2389-IX, необхідні. Вони вимагають, зокрема, перегляду та оновлення Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 рр. та відповідних стратегій розвитку регіонів.

— Державної стратегії регіонального розвитку України на 2021-2027 роки [20]. Згідно до постанови Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки» від 13.08.2024 р. № 940. Ключові зміни спричинені необхідністю врахування наступного: повномасштабної збройної агресії росії проти України та впливу військових дій на регіони і територіальні громади, підвищення ролі безпеки та ролі стійкості до зовнішніх чинників; набуття Україною статусу кандидата для членства в ЄС; рекомендацій Організації економічного співробітництва та розвитку стосовно необхідності оновлення Державної стратегії регіонального розвитку. З метою забезпечення її кореляції з процесом відновлення України; змін, внесених до Закону України «Про засади державної регіональної політики»; кліматичних зобов'язань України. Для забезпечення кореляції із Планом відновлення України [65] законодавчо запроваджено два нових документи. Це місцеві та регіональні плани відновлення й розвитку. Безпосередньо це має кореспондуватися з Планом відновлення у питанні досягнення трьох стратегічних цілей: По-перше - формування згуртованої держави в таких вимірах. Як соціальному, гуманітарному, економічному, екологічному, безпековому, просторовому. По-друге - підвищення рівня конкурентоспроможності регіонів [65, 29, с. 19]. По-третє - розбудови ефективного багаторівневого врядування.

— Стратегій розвитку регіонів. Вони мають бути уточнені згідно до постанови КМУ «Деякі питання розроблення регіональних стратегій розвитку і планів заходів з їх реалізації та проведення моніторингу реалізації зазначених стратегій і планів заходів» від 04.08.2023 р. Та змін у цій Стратегії на 2021-2027 рр. При оновленні означених стратегій важливо врахувати ймовірні ризики та слід виходити із декількох сценаріїв регіонального розвитку. До розроблення

цих стратегій. А також планів заходів щодо їх реалізації та регіональних планів відновлення й розвитку варто, на думку В. Захарченка, активно залучати агенції регіонального розвитку. Також асоціації органів місцевого самоврядування, громадські об'єднання та інших суб'єктів державної регіональної політики [29].

— Стратегій розвитку територіальних громад, які ще після 2020 р. змінили статус із «факультативного» на обов'язковий. Згідно ст. 7 Закону України «Про засади державної регіональної політики». Це означає, що ці стратегії. А також місцеві плани відновлення та розвитку повинні бути узгоджені з відповідними документами регіонального рівня. І повинні стати їх деталізованою частиною.

Важливо зазначити, що понад 90 % територіальних громад уже розробили власні стратегії. А також відповідні плани відновлення та розвитку. Значна допомога з цих питань була надана громадам в рамках міжнародних програм і проєктів («U-LEAD з Європою», «DESPRO», «Польський досвід для розробки Стратегічного плану розвитку громад» та ін.). Втім, в умовах війни, з точки зору В. Захарченка, важко виявити, наскільки ефективним є стратегічне планування розвитку громад тривалим терміном на 7 років [29, с. 17]. Таке планування доцільно практикувати тільки в тих громадах, де більш-менш стабільна ситуація. В інших громадах варто розробляти тільки оперативні та середньострокові плани – на 1-3 роки [2, с. 152].

Також важливим є формування комплексних планів просторового розвитку території громад. Ці плани мають стати «просторовою розгорткою» для стратегій розвитку територій. Та місцевих планів відновлення й розвитку. Причому, на засадах концепцій інтегрованого розвитку територіальної громади. У масштабах країни такі плани також мають створити базу для нової редакції Генеральної схеми планування та відновлення території України. Водночас, на думку В. Захарченка, на сьогодні немає особливої необхідності в розробці програм комплексного відновлення території громад і регіону як окремих документів. Це передбачено Законом України «Про регулювання містобудівної

діяльності». На нашу думку, усі документи з відновлення територій повинні бути складовими частинами стратегій і планів їхнього розвитку [29, с. 22].

Вельми важливо, щоб зміни у документах стосовно державної регіональної політики були синхронізованими та містили адекватне реагування на виклики війни й потреби відновлення від її наслідків. Відповідно, розглянемо основні з них.

Найвагоміший виклик (війна) вимагає захисту країни від російської агресії. Воєнний стан на всій території України, відповідно до Закону України «Про правовий режим воєнного стану» [86] було введено з 5 год 30 хв 24 лютого 2022 р. У зв'язку з тим, що російські регулярні війська атакували українські кордони [86].

Законом передбачається тимчасове обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина. А також прав і законних інтересів юридичних осіб. Також цим Законом (у ст. 3, 8, 9, 15 та ін.) було надано відповідні повноваження для органів державної влади. Для військового командування. Для військових адміністрацій. Та для органів місцевого самоврядування. Ці повноваження обумовлені необхідністю відвернення загрози для державної незалежності України. А також її територіальної цілісності [86]. У ст. 4 Закону, підкреслює В. Захарченко, визначено, що на територіях, де введено воєнний стан, для забезпечення дії Конституції та законів України можуть утворюватися тимчасові державні інституції – військові адміністрації [86, 29, с. 24]. Фінансування діяльності цих структур, що покликані здійснювати виконання повноважень представницьких органів, здійснюється за рахунок коштів відповідних місцевих бюджетів. Щодо виконання інших функцій. Фінансування здійснюється за рахунок коштів Державного бюджету України.

Посилення ролі органів місцевого самоврядування в управлінні територіями і ресурсами під час воєнного стану визначається в положеннях ст.4, п. 3 Закону України «Про основи національного спротиву» від 16.07.2021 р. № 1702-IX. У них передбачено набуття органами місцевого самоврядування статусу суб'єкта цивільної складової територіальної оборони.

Закон «Про місцеве самоврядування в Україні» [83] до повноважень районних і обласних рад (згідно ст. 43, п. 16) включає затвердження програм підготовки територіальної оборони та населення України до участі в русі національного спротиву. Та здійснення заходів щодо популяризації служби у військовому резерві. Це стосується меж території відповідної адміністративно-територіальної одиниці [83].

Також, відповідно до Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування державної служби та місцевого самоврядування у період дії воєнного стану», створено військові адміністрації у населених пунктах. Цим Законом також розширено компетенцію сільських, селищних, міських голів на період дії воєнного стану. Закон надає їм одноособові повноваження з прийняття рішень щодо потреб ЗСУ. А також відновлення територій тощо [29, с. 27].

Задля розширення повноважень органів місцевого самоврядування в сфері оборонної роботи, було внесено зміни до статті 36 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» [83]. За ними закріплюються делеговані повноваження щодо сприяння організації призову громадян на військову службу. А також стосовно їх мобілізації [83]. А статтю 43 означеного Закону доповнено положенням про вирішення органами місцевого самоврядування окремих завдань держави щодо забезпечення безпеки життєдіяльності ТГ під час воєнного стану [83].

Але навіть в умовах воєнного стану не варто, без особливої на те потреби, «вмонтовувати» органи місцевого самоврядування у вертикаль державної влади. Адже політика держави щодо децентралізації продемонструвала свою спроможність навіть на окупованих ворогом територіях. Органи місцевого самоврядування, отримавши широкі повноваження та значні фінансові ресурси, стали впливовими суб'єктами державної регіональної політики. У надважкий воєнний час вони відіграють важливу роль у питаннях національного спротиву агресору. Та в питаннях подолання деструктивних явищ на шляху до сталого розвитку територіальних громад, регіонів і країни загалом. Відповідно,

посилення вертикалі державної влади має кореспондуватися з викликами війни. Та потребами відновлення від її наслідків. Отже, завдання щодо розмежування повноважень між органами місцевого самоврядування та органами виконавчої влади не знімається з порядку денного. Причому, навіть в умовах війни. Тим більше, це є однією з умов програми Ukraine Facility (підтримки України від ЄС) [66].

В іншому разі це може принести, з точки зору В. Захарченка, більше негативу, ніж користі. Адже знижуватиметься інституційна спроможність усієї тріади влади (центральна, регіональна, місцева). У зв'язку з посиленням ручного управління, дублюванням функцій, загостренням конфліктів тощо [29, с. 27].

Додаткові бар'єри можуть з'являтися між державною владою та структурами громадянського суспільства (представниками громадських і волонтерських організацій тощо).

В умовах воєнного стану достатньо органічним стало переформатування напрямів діяльності в агенціях регіонального розвитку. Ці агенції можуть створюватися обласними радами та адміністраціями. У відповідності до ст. 19 Закону України «Про засади державної регіональної політики» [75] та постанови КМУ «Про затвердження Типового положення про агенцію регіонального розвитку» [80]. Означені агенції не відносяться до суб'єктів державної регіональної політики. Вони, мають статус неприбуткових організацій. Вони при цьому не можуть бути бюджетними установами. В надто складних умовах воєнного стану ці агенції стали здійснювати діяльність за такими напрямками. Забезпечення логістики із надання гуманітарної допомоги та іншої допомоги цивільному населенню [80]. Зокрема, займалися питаннями щодо ввезення гуманітарної допомоги з-за кордону. Щодо надання допомоги ВПО. Щодо підтримки малого і середнього підприємництва, стосовно сприяння релокації виробничих підприємств на безпечні території. Щодо підготовки та реалізації грантових проєктів для подолання наслідків військової агресії російської федерації [80]. Стосовно залучення інвестиційних ресурсів,

міжнародної технічної допомоги для відновлення зруйнованого майна та інфраструктури регіонів і громад. Щодо сприяння волонтерській діяльності в області [80, 29, с. 27]. Також для територіальної оборони області та ЗСУ тощо [80, 29].

Врахування втрат України та її територій через російську збройну агресію є вельми важливим. Звичайно, державна регіональна політика, особливо під час воєнного стану, має здійснюватися із врахуванням людських, матеріальних та інших втрат. Ці втрати Україна та її території понесли і продовжують нести через воєнну агресію росії. Втім, людські втрати України у російсько-українській війні є, на жаль, колосальними. Вони відрізняються від тих, які одержують на основі Методики визначення військових втрат, що завдані Україні внаслідок збройної агресії російської федерації, затвердженої Наказом Міністерства оборони України від 14.09.2022 р. № 277. За оцінками Генерального секретаря НАТО М. Рютте, як зазначає В. Хмельницька, втрати можуть перевищити один мільйон осіб [116].

Частина мешканців України змушена була через військові дії покинути місця постійного проживання і переїхати у більш безпечні місця, зокрема за кордон. Причому, зазначає П. Калашник, за прогнозом директора Інституту демографії та соціальних досліджень ім. М. Птухи Е. Лібанової, в Україну можуть не повернутись назад до 3,3 млн. біженців. Що спричинить падіння на 7% Валового внутрішнього продукту [32].

Вельми значною є внутрішня міграція населення, спричинена війною. За оцінками Міжнародної організації з міграції (МОМ). Станом на жовтень 2024 р. в Україні мешкало 3 555 000 фактичних внутрішньо переміщених осіб (ВПО) і 4 294 000 осіб, які вже повернулися до звичного місця помешкання. Найбільша кількість ВПО проживає у Дніпропетровській (14%) та Харківській (12%) областях. Найбільша частка ВПО походить із Донецької області (28%). А в межах області найвищий потік переміщень населення відмічається в Херсонській (93%), Донецькій (86%), Запорізькій (85%) та Харківській (83%) областях [31].

Внутрішні міграції, на думку В. Антонюк, хоча й менші, ніж зовнішні. Але також суттєво знижують трудовий потенціал України. Особливо це стосується зони бойових дій та прифронтових територій. Конфедерація роботодавців України надала дані про втрату до 30% трудового потенціалу [2]. За оцінками МОМ, регіони Сходу (Луганська, Донецька, Запорізька, Дніпропетровська, Харківська області) втратили майже 1,8 млн. осіб. Через внутрішню міграцію. А регіони Півдня (Херсонська, Миколаївська, Одеська області) – приблизно 240 тис. осіб. В усіх інших регіонах спостерігався приріст населення. За рахунок вимушеного переселення в основному. Найбільший приріст відбувся у регіонах Центру і Заходу (700-800 тис. осіб) [2]. Однак, беручи до уваги, що релокація бізнесу також відбулася в центральні та західні регіони. То слід зазначити, що дисбаланс на їхніх ринках праці не став критичним.

Окрім багаточисленних людських жертв та від'ємного міграційного балансу, Україні війна принесла ще й значні матеріальні збитки. У тексті комюніке саміту «Групи семи» (G7) станом на кінець 2023 р. ці збитки визначалися в розмірі 486 млрд. дол. США [124]. Станом на 2025 р. вони ще не визначені. Втім, зрозуміло, що сума збитків буде значно вищою. Найбільше від військових дій постраждали об'єкти критичної інфраструктури. А також житловий фонд та промислові підприємства. Збитки, що нанесені українським екосистемам (від підриву Каховської ГЕС тощо) є також значними. Вони оцінюються в 65 млрд. дол. США [30].

Важливо, що крім прямих матеріальних збитків, Україна та її території несуть ще й збитки від упущеної вигоди. Це пов'язано з дією таких факторів. До них можна віднести – як відтік інвестицій та робочої сили. Процесів релокації виробничих потужностей. Підвищення ризиків ведення бізнесу. Недовикористання транзитного потенціалу території (насамперед Одеської, Миколаївської та Херсонської областей). Та зниження туристичної привабливості багатьох населених пунктів [29, с. 28].

Для оцінювання збитків і упущених вигод Фонд державного майна

України видав наказ від 18.10.2022 р. № 3904/1223 про затвердження спеціальної методики. Збитки, які підраховані згідно цієї методики, повинні фіксуватися у Державному реєстрі пошкодженого і знищеного майна. Цей реєстр запрацював з 1 січня 2025 р. Він має стати складником міжнародного Реєстру збитків для України (RD4U). До національного реєстру вже внесено дані більше як на 200 тисяч об'єктів в розрізі 45 категорій збитків [101]. Також є очікування щодо запровадження категорії збитків немайнового характеру. Першими серед них стануть моральні збитки від загибелі близьких людей.

Масштаби потреб України у відновленні співвідносяться із оцінками завданих їй збитків. За оцінками Світового банку, зазначає В. Антонюк [2], найбільше фінансів для відновлення потребують такі регіони. Донецька, Харківська, Київська, Луганська, Херсонська та Запорізька області. Для відновлення кожної із цих областей необхідно більше як 11 млрд. дол. США (табл. 2.1).

Таблиця 2.1 – Втрати та потреби на відновлення
(за оцінкою Світового банку) та власні можливості щодо цього процесу
в найбільш постраждалих областях України

Області України	Матеріальні втрати, млрд. дол. (24.02.2022-31.12.2023)	Потреби на відновлення (2024-2033 рр.)		Валовий регіональний продукт (2021 р.)	
		млрд. дол.	% до втрат	млрд. дол.	% до потреб
Київська	82,7	42,5	51,4	10,7	25,2
Дніпропетровська	39,3	16,4	41,7	21,5	131,1
Донецька	39,0	73,9	189,5	10,4	14,1
Харківська	32,3	54,9	170,0	11,8	21,5
Запорізька	30,4	33,6	110,5	8,4	25,0
Херсонська	25,7	35,0	136,2	3,2	9,1
Луганська	19,1	39,1	204,7	1,9	4,9
Миколаївська	11,1	14,2	127,9	4,6	32,4
Чернігівська	10,6	15,0	141,5	4,2	28,0
Сумська	8,8	10,4	118,2	3,9	37,5

Як видно з табл. 2.1, через значні руйнування обсяг необхідних фінансових ресурсів для відбудови у регіонах, що зазнали масштабних

руйнувань, є дуже великим. Цей обсяг у декілька раз перевищує їхній валовий регіональний продукт (ВРП). Якщо аналізувати дані 2021 року. Донецька область – у 7 разів. Харківська область – у 5 разів. Реальні потреби регіонів у фінансових ресурсах будуть значно більшими. Адже в таблиці не відображені їхні матеріальні втрати після 31 грудня 2023 року [2].

Таким чином, нові підходи стосовно публічного управління регіональним розвитком мають враховувати наслідки бойових дій. Стратегія сталого розвитку, з нашої точки зору, має здійснити трансформацію в бік стратегії відновлення. Яка передбачала б віднайдження фінансів. І в середині країни. І за її межами. А також формування сприятливого бізнес середовища з метою відновлення постраждалих внаслідок війни регіонів.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ РЕГІОНАЛЬНИМ РОЗВИТКОМ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

3.1 Удосконалення стратегічного управління регіональним розвитком

Одним із важливих питань для органів публічної влади є забезпечення стратегічного регіонального розвитку. Це потребує відповідного реагування органів публічної влади на різні проблеми в економічній, соціальній сферах тощо.

Ефективна державна регіональна політика унеможлиблюється без якісних регіональних стратегій. Саме тому Мінрегіон разом з обласними державними адміністраціями здійснювало роботу щодо оновлення регіональних стратегій. Це робилося для приведення стратегій у відповідність із Державною стратегією [42, с. 44]. Безумовним пріоритетом, що визначено Стратегією, є стимулювання економічного розвитку регіонів. Мова йде про інвестування у проекти регіонального розвитку, які мають метою розвиток регіонів, створення умов для залучення інвестицій та створення додаткових робочих місць. Цим окреслюється ключове завдання державної регіональної політики. А саме стимулювання економічного розвитку та, відповідно, зменшення диспропорцій між регіонами [115].

Задля забезпечення якості прийняття управлінських рішень під час процесу публічного управління стратегічним регіональним розвитком, вказує К. Пастух, важливим стає урахування екологічних, історичних, географічних, природних особливостей регіонів. Також важливими є їх економічні та демографічні особливості [62, с. 117].

Наразі вельми актуальне удосконалення сучасного публічного управління, також державної регіональної політики в Україні. Задля цього важливим є стратегічний підхід [131, р. 9].

Сучасні напрями державної регіональної політики в Україні.

- Відновлення територій та регіонів, які постраждали внаслідок збройної російської агресії проти України.
- Підтримка та стимулювання місцевих ініціатив щодо ефективного використання внутрішнього регіонального потенціалу з метою створення та підтримання повноцінного життєвого середовища, задля підвищення якості життя населення.
- Адаптація економіки регіонів та середовища проживання населення до відповідних кліматичних змін, а також посилення стійкості територіальних громад щодо викликів (демографічних, кліматичних, економічних).
- Формування конкурентоспроможності регіонів [62, с. 117].
- Запровадження інструментів щодо державної підтримки міжрегіональної інтеграції А також виконання міжрегіональних проєктів та відповідних програм.
- Формування згуртованої держави у таких вимірах: економічному, соціальному, гуманітарному, екологічному, безпековому, просторовому.
- Покращення забезпечення регіонального розвитку регіонів (фінансового, інформаційного, матеріального, кадрового та іншого ресурсного), а також сприяння здійсненню повноважень органами місцевого самоврядування [62, с. 117].
- Зменшення територіальної диференціації відповідно до показників соціально- економічного розвитку.
- Визначення та ідентифікація функціональних типів територій, зокрема, реалізація програм. Та проєктів регіонального розвитку на таких територіях, встановлення механізмів їх державної підтримки.
- Створення ефективної системи збереження довкілля шляхом урахування екологічної складової як в документах стратегічного планування.

Так і в реалізації державної регіональної політики, оцінювання техногенно-екологічного навантаження на довкілля в регіонах та його зниження [62, с. 117].

- Створення механізмів представництва для регіональних інтересів на загальнонаціональному рівні і на рівні територіальних громад. А також на регіональному рівні [62, с. 119];

- Сприяння цифровому розвитку регіонів, процесам цифрової трансформації.

- Формування необхідної для реалізації державної регіональної політики нормативно-правової бази. Із урахуванням законодавства Ради Європи та Європейського Союзу [10].

Зважаючи на означене, мають бути внесені відповідні зміни до існуючої нормативно-правової бази. Також потребують оновлення документи стратегічного планування державної регіональної політики тощо.

В Україні навіть після трьох років повномасштабної війни достатньою мірою не напрацьовані механізми, згідно з якими має відбуватися відновлення. Незрозуміло, хто буде керувати цим процесом тощо. На нашу думку, після реформи децентралізації саме ОМС мають відігравати ключову роль у реалізації проєктів із відновлення та розвитку територій.

Важливою складовою механізмів дій для відновлення і розвитку територій є формування відповідних стратегій розвитку, планів відновлення. Та комплексних планів просторового розвитку територій. Вони під час воєнного стану додатково мають давати відповідь на питання. Де в регіонах і ТГ повинні бути розміщені нові підприємства, зокрема ОПК, релоковані підприємства, логістичні центри, місця проживання ВПО та робочі місця для них.

Важливим інструментом у розробці планувальних документів на місцевому і регіональному рівнях має стати Геоінформаційна система (ГІС) регіонального розвитку. Вона дозволяє накопичувати. А також обробляти великі масиви верифікованих даних, які є базою для прийняття оптимальних рішень.

Національна регіональна політика України повинна бути спрямована на вирішення найважливішого на сьогодні завдання. Це створення самодостатніх потужних регіонів. Ці регіони мають бути з тільки їм притаманною специфікою, культурними та мовними традиціями, міцною економікою. Та можливостями для самоврядування. Подальші наукові напрацювання повинні бути присвячені вирішенню зазначених стратегічних пріоритетів. Завдання держави в цьому контексті полягає у створенні та забезпеченні всіх умов (нормативно-правові, організаційні, фінансові тощо) задля повноцінного територіального розвитку. Підвищення ефективності регіонального управління у питанні забезпечення збалансованого соціального розвитку регіонів України, вказують А. Кравець і І. Астахов, потребує подолання значної міжрегіональної диференціації умов щодо такого розвитку. У наш час регіональна політика країни має певні недоліки. Вона не повною мірою гармонізована відповідно до європейських стандартів [42, с. 49].

В основі стратегій і планів відновлення і розвитку територій має бути покладений механізм їх сталого розвитку. Це відповідає Європейському зеленому курсу. Це означає, що зруйновані міста А також їх промислові та інші об'єкти мають стати масштабними об'єктами для рекультивації та ревіталізації. На жаль, кількість відходів руйнації в Україні вже можна порівняти з кількістю твердих побутових відходів, що утворюються за цілий рік. Власне, за умов утилізації відходів руйнації варто керуватися постановою КМУ від 27.09.2022 р. № 1073 (в редакції від 01.01.2025). Ця постанова регулює використання таких відходів. Зокрема для житлового та для дорожнього будівництва. До речі, у Київській та Харківській областях уже є багатий досвід їх використання. Виходячи з принципів циркулярної економіки та "building back better" («відбудувати краще, ніж було») [29, с. 25].

Застосування означеного принципу "building back better" в умовах України, як відмічають автори звіту RDNA2, стосується параметрів. Їх вирішує включити уряд. Ці параметри стосуються не тільки відновлення та реконструкції пошкоджених активів. Але й покращення їх функціональності,

енергоефективності. Та стійкості до стихійних лих і змін клімату. Важливо, що в кожному сектор економіки мають використовуватися специфічні параметри [12].

Не всі конкретні проєкти з відновлення відповідають принципу "building back better". Утім, вони є терміновими. Тому необхідною є їхня пріоритизація. Першими варто реалізовувати проєкти щодо облаштування вимушених переселенців. Щодо постачання для них продуктів і ліків. Щодо відновлення комунікацій, налагодження нових схем коопераційних зв'язків, логістики, експорту та імпорту, децентралізованої генерації електроенергії. Зокрема на основі використання альтернативних джерел енергії. Важливо, що навіть в умовах воєнного стану у багатьох ТГ існує можливість розгорнути виробництво біодизелю, біоетанолу, біогазу та твердого біопалива (пелет, паливних брикетів) на невеликих сучасних підприємствах.

Задля прискорення відновлення й розвитку територій необхідно сповна використати потенціал ефективних форм просторової організації економіки. Мова йде про інноваційні парки. А також полюси зростання. Смарт-громади. Муніципальні кластери. Муніципальні корпорації та ін. А ефект від кооперативної взаємодії у ТГ повинні забезпечувати різні форми співробітництва. Зокрема, муніципально-приватне партнерство, державно-приватне партнерство (ДПП) на місцевому рівні. Міжмуніципальне співробітництво. Державно-муніципальне співробітництво. Міжнародне співробітництво територіальних громад[12].

Для підтримки відновлення й економічного розвитку територіальних громад вельми важливою є співпраця органів місцевого самоврядування з приватним сектором. Відповідно, мова йде про муніципально-приватне партнерство. Адже це податки до місцевого бюджету і нові робочі місця для мешканців громади. Втім, у різних громадах така співпраця є обмеженою. Виявляється, що вони неспроможні надати потенційним інвесторам необхідну земельну ділянку, або приміщення, або інвестиційна пропозиція не підходить громаді з екологічної точки зору. Також недостатньо муніципалітети

співпрацюють з організаціями приватного сектору в рамках державної політики. Тільки 10 % із 741, представники яких були з цього питання опитані [12]. Можливо така ситуація дещо поліпшиться. З точки зору В. Захарченка, ситуація зміниться після завершення реформи публічних інвестицій на державному та місцевому рівнях [29, с. 25].

Починаючи з 2023 р. (після знищення російською армією 6 червня 2023 р. греблі Каховської ГЕС) в Україні на засадах міжмуніципального співробітництва почав реалізуватися проєкт «Пліч-опліч: згуртовані громади» [26]. Проєкт розпочався з того, що територіальні громади із 15 областей України надали допомогу херсонцям щодо відновлення понад 1 500 житлових будинків. Загалом проєктом передбачається, що в першу чергу регіональні полюси зростання. А також території сталого розвитку. Їхні громади мають допомагати з відновленням прифронтовим громадам. У цілому, підписано 52 меморандуми про співпрацю поміж 105 громадами. Означений меморандум підписали, приміром, Вінницька та Балаклійська міські територіальні громади.

У процесах відновлення та розвитку територіальних громад та регіонів вельми важливим є, згідно Закону України № 2389-IX (ст.2, п. 1-11), створення ефективних механізмів. Задля представництва інтересів регіонів на загальнонаціональному рівні. Аналогічно, важливим є створення механізмів задля представництва громад – на регіональному рівні. Найбільш ефективно це робити, згідно того ж закону (ст.2, п. 1-14). На засадах інтегрованого розвитку зокрема. Цим передбачається поєднання галузевого та територіального підходів стосовно розвитку регіонів і територіальних громад. На практиці це вимагає більш тісної координації секторальних політик в регіонах і громадах.

Звісно, в умовах воєнного стану ця координація повинна відбуватися з пріоритетом державних інтересів. Мова йде щодо пріоритетного розвитку ОПК. Зрештою, це може спричинити навіть перепрофілювання господарських комплексів регіонів і громад [29, с. 27].

У цьому контексті важливо спрямувати їхню переспеціалізацію в річище смарт-спеціалізації, що широко практикується у країнах ЄС. В Україні смарт-

спеціалізація регіонів призведе до формування оптимальної структури економіки (з високою часткою інноваційних видів економічної діяльності, наприклад цифрової економіки). Це вимагатиме оптимального розміщення виробничих потужностей. Також мова йде про проведення заходів щодо розвитку полюсів зростання. А також стосовно зміцнення опорного каркасу території, розбудови транспортних коридорів та логістичних центрів [29, с. 29].

Регіональні стратегії розвитку повинні корелювати з положеннями Державної стратегії регіонального розвитку України. Окрім того, вони, на думку К. Пастух, покликані визначати.

- Тенденції та ключові проблеми соціально-економічного регіонального розвитку. Які є визначеними на основі аналізу зовнішніх та внутрішніх викликів, що детермінують регіональний розвиток.

- Стратегічні цілі, які покликані відображати пріоритети регіонального розвитку. Та які спрямовані на досягнення стратегічної мети у відповідний період.

- Оперативні цілі, які здатні забезпечити досягнення визначених стратегічних цілей [62, с. 120].

- Основні завдання, що є необхідними для досягнення оперативних цілей, чіткі етапи та механізми їх виконання, а також джерела фінансування.

- Система оцінювання, моніторингу реалізації регіональної стратегії, що заснована на релевантних кількісних. І якісних індикаторах досягнення цілей із визначенням їх базового, проміжного та цільового значення [10].

Посилення диференціації регіонів за показниками соціально-економічного розвитку. Також неефективне використання внутрішнього потенціалу регіонів. Також процеси недостатнього фінансового забезпечення стратегічного регіонального розвитку. Також загострення інших проблем регіонального розвитку детермінують необхідність розв'язання їх за допомогою внесення до існуючої нормативно-правової бази відповідних змін. Мова йде про оновлення документів стратегічного планування державної регіональної політики. А також щодо прийняття конкретних управлінських рішень стосовно

регулювання економічних та соціальних процесів тощо. Тобто мова йде про розробку дієвих заходів з довгостроковою перспективою стосовно забезпечення соціально-економічного розвитку регіонів в Україні. Відповідно, потребують удосконалення сучасні механізми публічного управління стратегічним регіональним розвитком в Україні [62, с. 120].

Війна спричинила необхідність оновлення Стратегій регіонального розвитку. Наприклад, в оновлюваній моделі Стратегії регіонального розвитку Харківської області передбачається внести зміни на рівні операційних цілей та завдань. Це зумовлено істотними змінами. Що відбулися в регіоні за час війни. Разом із тим, стратегічні цілі регіону залишаються незмінними з ключовими напрямками розвитку.

- Достатньо висока якість життя населення.
- Чисте довкілля.
- Конкурентоспроможна. А також смарт-спеціалізована просторова економіка з високою доданою вартістю.
- Інвестиційно привабливий клімат на регіональному рівні, створення інноваційної та інвестиційної інфраструктури.
- Забезпечення в регіоні європейського рівня управління та самоврядування [112].

Відповідно до Звіту, складеного за підсумками внутрішнього оцінювання першого етапу реалізації Стратегії [120], реалізація державної регіональної політики задля ефективності потребує наступних кроків. Слід здійснити оновлення Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки. Мова йде про адаптацію норм Стратегії до вимог Закону України «Про засади державної регіональної політики». З огляду на ті зміни, що внесені Законом України від 9 липня 2022 року № 2389-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо засад державної регіональної політики й політики відновлення регіонів та територій» [69]. Зміни стосуються поглиблення розуміння державної регіональної політики. А також проблематики відновлення регіонів та громад. Та розширення спектру

євроінтеграційних процесів, екстензії реформи децентралізації через нові виклики.

Також варто відновити фінансування державного фонду регіонального розвитку. Адже це ключове джерело фінансування державної регіональної політики. Слід ідентифікувати склад функціональних типів територій. Це передбачено Законом України «Про засади державної регіональної політики». Зокрема, гарантувати впровадження органами виконавчої влади. Та органами місцевого самоврядування спеціальних механізмів. А також інструментів їхньої підтримки і розвитку.

Окрім того, варто забезпечити дієве застосування фінансових інструментів і фондів Європейського Союзу. Для України такі можливості відкриваються як для держави-кандидата щодо членства в ЄС. Це істотно прискорить процес післявоєнного відновлення України. Зокрема її інфраструктури [69].

3.2 Публічне управління відновленням регіонів України в період дії правового режиму воєнного стану

Війна в Україні спричинила значні збитки. Також війна нерівномірно вплинула на розвиток регіонів та на державу. Незважаючи на те, що досі тривають обстріли та руйнування територій України. Питання відновлення регіонів, на думку Я. Яковчук, є надзвичайно важливим для України. Це важливо з огляду на необхідність створення належних умов задля забезпечення життєдіяльності регіону та добробуту громадян [120, с. 78].

Відновлення регіонів і територій, що постраждали через російську збройну агресію проти України є комплексом першочергових організаційних, фінансових та інших заходів. Такі заходи спрямовуються на прискорене відновлення об'єктів критичної інфраструктури. Також мова йде про відновлення соціальної інфраструктури. А також об'єктів житлового та громадського призначення. Відновлення передбачається до стану, який

дозволяє забезпечити повернення в регіон внутрішньо переміщених осіб та біженців. А також створення сприятливих умов для діяльності всіх суб'єктів господарювання [69].

Процес відновлення регіонів вельми складний. Відповідно, саме органи державної влади на центральному та регіональному рівнях повинні сформувати надійне підґрунтя задля впровадження процесів відновлення соціально-економічної інфраструктури України. Також вони повинні здійснити провадження першочергових таких заходів. Ще й забезпечити контроль за їх провадженням [120, с. 78].

Складність означеного процесу полягає в тому, що в Україні протягом тривалого часу існувала нерівномірність регіонального розвитку. І рівня життя населення [76]. Окрім того, все ускладнювалося збройною агресією російської федерації. Також тимчасовою окупацією Автономної Республіки Крим та частковою окупацією Донецької та Луганської областей. Такі процеси поглибили розрив у рівнях розвитку регіонів. Саме економіка регіонів Півдня та Сходу України зазнала суттєвих трансформацій внаслідок збройної агресії [77]. Згодом повномасштабна війна призвела до нерівномірних безпрецедентних масштабних ушкоджень. А також руйнувань у багатьох областях.

У тексті звіту ОБЄС «Відбудовуємо Україну через зміцнення регіонального та муніципального управління» (2022 р.) ключовими викликами для України під час упровадження першочергових заходів із відновлення регіонів визначено наступне. Зростання регіональних економічних та демографічних розбіжностей і відмінностей у рівнях добробуту. Фрагментарність структури фінансування регіонального розвитку. А також суттєві розбіжності в адміністративних, кадрових і фіскальних можливостях регіонів [129].

Закон України від 12 травня 2022 року № 2254-IX «Про внесення змін до деяких законів України щодо першочергових заходів реформування сфери містобудівної діяльності» увів нове поняття. Це програма комплексного

відновлення області, території територіальної громади [68]. Так, у відповідності з п. 9¹ ст. 1 Закону України від 17 лютого 2011 № 3038-VI «Про регулювання містобудівної діяльності» програма комплексного відновлення області, території територіальної громади (її частини). Це обласна або місцева програма відновлення територій. Така програма визначає базові просторові, містобудівні та соціально-економічні пріоритети політики відновлення. Нею охоплюється комплекс заходів задля забезпечення відновлення території відповідної області, території територіальної громади (її частини). Вона є постраждалою внаслідок збройної російської агресії проти України. Або мова йде про території. Де сконцентровані соціально-економічні, інфраструктурні, екологічні чи інші кризові явища [87].

Базовою основою задля формування та впровадження заходів відновлення регіонів має стати принцип «знизу вгору». Тобто, децентралізований процес відбудови, що є оптимальним способом досягнення цілей сталого розвитку області. Саме органи місцевої влади реально знають проблеми та потреби. З якими стикається їхній регіон. Ці органи можуть залучати до формування та впровадження заходів відновлення. Та розвитку регіонів громадянське суспільство. Також вони можуть залучати суб'єктів господарювання. А також використовувати власні повноваження для прийняття управлінських рішень на місцях [120, с. 79].

Згідно до Закону України від 12.05.2015 № 389-VII «Про правовий режим воєнного стану» місцеві державні адміністрації набули статусу відповідних військових адміністрацій на території України. Це сталося після введення воєнного стану для забезпечення дії Конституції та законів України. Вони покликані сприяти забезпеченню разом із військовим командуванням запровадження та здійснення заходів правового режиму воєнного стану. А також оборони, цивільного захисту. До цього ж питань громадської безпеки і порядку, захисту критичної інфраструктури, охорони прав, свобод і законних інтересів громадян [86]. Означені військові адміністрації є тимчасовими державними органами. Вони реалізують виконавчу владу на місцях. Також

вони забезпечують у відповідному регіоні реалізацію державної регіональної політики. Військові адміністрації мають набагато ширші повноваження, ніж державні адміністрації чи органи місцевого самоврядування. Така ситуація обумовлена необхідністю оперативного і швидкого прийняття рішень в умовах дії воєнного стану [26, с. 50].

Наразі військові адміністрації, а надалі й місцеві державні адміністрації формують проекти плану відновлення та розвитку регіонів із врахуванням наявного потенціалу та перспективи спеціалізації території. Такі проекти плану відновлення розвитку регіонів подаються до Міністерства розвитку громад, територій та інфраструктури України. Це Міністерство є центральним органом виконавчої влади, воно забезпечує формування державної регіональної політики в Україні [78].

Стосовно програми комплексного відновлення області слід зазначити. Що у відповідності з Порядком розроблення, проведення громадського обговорення. А також погодження програм комплексного відновлення області, території територіальної громади (її частини). Та внесення змін до них, означена програма комплексного відновлення області розробляється згідно рішення голови військової (обласної державної) адміністрації. Це рішення оприлюднюється на офіційному вебсайті. А також на офіційній сторінці у соціальних мережах відповідної адміністрації, через місцеві засоби мас-медіа. Та надсилається до виконавчих органів сільських, селищних, міських рад, території територіальних громад, які входять до складу області [79].

Програма комплексного відновлення області охоплює різні сфери життєдіяльності та містить декілька розділів, зокрема:

- 1) Загальний опис області, відомості про регіональну стратегію розвитку, аналіз щодо її актуальності та ступеня реалізації.
- 2) Інформація про наявність містобудівної документації на території області. Аналіз стосовно її актуальності та ступінь її реалізації.
- 3) Аналіз негативних впливів (бойових дій, терористичних актів, диверсій, надзвичайних ситуацій). А також оцінку їхніх наслідків (збитків), що

спричинили необхідність розроблення програми [120, с. 80].

4) Загальні підходи та пропозиції у питаннях комплексного відновлення, розвитку території області. А також заходи для їх реалізації з урахуванням норм і нормативів стосовно просторового планування та землекористування. Захисту довкілля та природних ресурсів Забезпечення населення закладами і послугами, що в них надаються. Охорони культурної спадщини, розвитку транспорту та інженерної інфраструктури тощо.

5) Інформація щодо нагальної необхідності підготовки території (стосовно здійснення розмінування, демонтажу зруйнованих будівель та споруд. Рекультивації земель) [120, с. 80].

6) Аналіз ресурсів території задля відновлення життєдіяльності області, інформація стосовно технічної можливості, економічної доцільності відновлення населених пунктів (територій). Що постраждали через бойові дії, терористичні акти, диверсії, надзвичайні ситуації. А також питання відновлення інженерно-транспортної, енергетичної інфраструктури, інфраструктури електронних комунікаційних мереж, об'єктів водогосподарської інфраструктури (інженерної інфраструктури меліоративних систем) [120, с. 81].

7) Обґрунтування пропозицій щодо відновлення довкілля, збереження та розвитку природоохоронних територій та об'єктів.

8) Обґрунтування пропозицій щодо зміни функціонального призначення окремих територій області. Із обов'язковим урахуванням забудови та наявної містобудівної документації або стосовно перенесення об'єктів виробничої сфери (які здійснюють вплив на інтереси декількох територіальних громад).

9) Попередній фінансово-економічний розрахунок заходів з метою забезпечення комплексного відновлення області; пропозиції стосовно джерел фінансування заходів для забезпечення комплексного відновлення області [79].

Варто зазначити, що Україна має досвід прийняття заходів із відновлення та розбудови миру в східних регіонах України. Наприклад, ще у 2014 р. Кабінет Міністрів України видав розпорядження, зазначає В. Яковчук, де затверджено План заходів з організації відновлення пошкоджених (зруйнованих об'єктів)

соціальної і транспортної інфраструктури. А також житлового фонду та системи забезпечення життєдіяльності на території Донецької та Луганської областей [120, с. 80]. До першочергових заходів можна віднести такі. Формування штабів з організації та відновлення об'єктів соціальної і транспортної інфраструктури. Щодо житлового фонду та систем забезпечення життєдіяльності населених пунктів зокрема. У питанні визначення переліків об'єктів інфраструктури, які потребують першочергового відновлення та забезпечення стосовно визначення обсягу руйнувань. Обстеження несучої здатності будівель, які потребують першочергового відновлення. Об'єктів інфраструктури, виготовлення відповідної проектної документації. Розроблення та прийняття нормативно-правових актів у питанні запровадження спрощеної процедури затвердження проектної документації (дефектні акти, креслення, ескізи, кошториси). Спрощення порядку виконання відновлювальних робіт на автомобільних дорогах. Стосовно фінансування за рахунок резервного фонду державного бюджету першочергових проектів щодо відновлення пошкоджених (зруйнованих) об'єктів соціальної і транспортної інфраструктури. А також житлового фонду і систем забезпечення життєдіяльності на територіях Донецької та Луганської областей [77].

Задля попередження вищезазначених проблем планування відновлення регіонів має охоплювати наступні кроки.

1) Реальна оцінка стану негативних впливів, а також їхніх наслідків (збитків) на певний регіон. Приміром, негативні наслідки на територіях, де велися або ведуться бойові дії. Або ж на тимчасово окупованих територіях. Чи звільнених територіях від загарбницьких військ Дніпропетровської, Донецької, Запорізької, Київської, Миколаївської, Одеської, Сумської, Харківської, Херсонської, Чернігівської областей та м. Києва. Вони будуть мати суттєві відмінності між собою. Відповідно, плани відновлення мають містити різні першочергові заходи [23].

2) Визначення пріоритетів задля забезпечення соціальної справедливості та добробуту мешканців. Зокрема. Відновлення об'єктів

критичної інфраструктури. Паливно-енергетичний сектор. Цифрові технології, захист інформації. Системи життєзабезпечення (комунальні послуги (оптимальне постачання теплової енергії, гарячої води, централізоване питане водопостачання, водовідведення)А також харчова промисловість та агропромисловий комплекс. Система охорони здоров'я. Ринки капіталу та організовані товарні ринки. Фінансовий сектор. Транспорт і пошта. Промисловість. Сектор громадської безпеки. Цивільний захист населення і захист територій. Міграція. Охорона довкілля. Сектор оборони. Національна безпека. Правосуддя. Соціальний захист. Державна влади та місцеве самоврядування. Соціальна інфраструктура. Зокренма заклади освіти, охорони здоров'я. Об'єкти житлового фонду, зазначають Ю. Городніченко, І. Сологуб, Б. Ведер ді Мауро [11].

3) Перелік та зміст лише першочергових заходів. Які необхідно вживати для швидкого відновлення області та для прискорення економічного розвитку [120, с. 84].

Із метою забезпечення ефективного управління процесом регіонального та місцевого відновлення України у повоєнний період, беручи до уваги особливості регіонального та місцевого розвитку, варто реалізувати такі кроки, на думку А. Дуб. Це.

1) Продовжувати здійснення реформ регіонального розвитку та децентралізації, що розпочаті у 2014 р. Завдяки цим реформам регіональні та місцеві органи влади набувають важливого досвіду. У сфері планування та фінансування розвитку зокрема. Цей досвід можна адаптувати для розроблення та реалізації проєктів відновлення. Вони співвідносяться з місцевими потребами. А також для моніторингу їхніх результатів [24, с. 20].

2) Сприяти активному обміну досвідом між Україною та іншими країнами задля вивчення передових практик у галузі реконструкції та сталого розвитку. На регіональному і на місцевому рівнях безпосередньо. Це здатне допомогти в усуненні наявних проблем. Чи запобігти виникненню потенційних проблем. Відповідно, якісна імплементація таких практик, ураховуючи наші

особливості, дасть Україні можливості використати такий досвід для підвищення власної ефективності. Також це стане сигналом для іноземних партнерів та інвесторів стосовно перспектив відновлення України [24, с. 20].

Окрім поширення передових практик у галузі реконструкції та відновлення, означені обміни сприятимуть інноваційним методам роботи. Наприклад, ОЕСР у грудні 2022 р. відмітила. Що здатна допомогти Україні в процесі планування національної реконструкції та відновлення. Також було зазначено, що вони співпрацюватимуть з Україною в межах діалогу стосовно початку вступу до ОЕСР. Ця структура запропонувала використовувати свій київський офіс для подальшого продовження діалогу щодо мобілізації допомоги. Допомога в активному обміні досвідом з органами влади регіонального та місцевого рівнів в Європейському Союзі. А також здатна сприяти вступу до ЄС [134].

3) Забезпечити, з точки зору А. Дуб, прийняття обґрунтованих. А також інформаційно та фактологічно підкріплених рішень стосовно реконструкції та відновлення на регіональному та місцевому рівнях. Адже вони матимуть важливе фундаментальне значення. Надійна система оцінювання ефективності уже прийнятих рішень здатна допомогти Україні та її міжнародним партнерам в означеному процесі [24, с. 20].

4) Залучати регіони, а також територіальні громади до розроблення схем щодо негайного відновлення. Та більш довгострокових стратегій розвитку. Це сприятиме забезпеченню відображення національних пріоритетів, специфічних регіональних. А також місцевих потреб і ресурсів у механізмах реалізації та у фінансуванні процесів відновлення [24, с. 20].

5) Впровадити на національному та місцевому рівнях механізми забезпечення прозорого використання фінансування для відновлення України і регіональними. І місцевими органами влади, що детермінуватиме зростання довіри [134]. Серед таких механізмів можна виділити Наступне. Цифрову платформу для відстеження витрат як на регіональному, так і на місцевому рівнях. В Україні вже є окремі напрацювання в означеній сфері. Приміром,

платформа DREAM, яка є державною цифровою екосистемою для підзвітного управління відновленням. Вона створює цифровий шлях для всіх проєктів відбудови. Проєктів відновлення та розвитку зокрема. Ця платформа забезпечує прозору та ефективну реалізацію їх на національному, регіональному та місцевому рівнях. Специфікою повоєнної відбудови в Україні буде одночасна реалізація багатьох тисяч проєктів на різних стадіях. Причому по всій території країни. Такий вельми масштабний план відновлення обумовлює залучення значних обсягів іноземного фінансування. Умовою для залучення фінансів у повному обсязі є прозорість і підзвітність процедур для відбудови. А також для забезпечення довіри інвесторів. DREAM як прозора цифрова екосистема детермінуватиме забезпечення такої довіри [117].

6) Створити чітко визначену кількість фондів відновлення регіонального та місцевого рівнів задля уникнення фрагментування інвестиційних витрат. Водночас це не має призводити до зменшення загального обсягу фінансування регіонального розвитку.

Відновлення України та вступ до ЄС мають бути взаємопов'язані. Стати не лише каталізатором прогресу у всіх реформах. А й радикальним покращенням інституцій. Досвід країн-членів ЄС демонструє, що країни, які швидко реформувалися, перебувають у більш кращому стані. Ніж ті країни, де процеси реформування відбувалися повільно [11]. Україні слід продемонструвати, що європейські цінності є фундаментальними для неї під час упровадження заходів щодо відновлення територій держави. А також задля прискорення економічного зростання.

ВИСНОВКИ

У даному магістерському дослідженні здійснено комплексне теоретичне узагальнення та запропоновано підходи стосовно удосконалення організації діяльності органів влади у сфері публічного управління регіональним розвитком в умовах воєнного стану в Україні. А також сформульовано практичні рекомендації з оптимізації стратегічного управління регіональним розвитком і публічного управління питанням відновлення регіонів України в період дії правового режиму воєнного стану та повоєнного відновлення.

1. Аргументовано, що війна України з російським агресором внесла суттєві корективи в стратегії публічного управління державою. Наразі пріоритетним стає забезпечення ефективності діяльності публічного управління в умовах війни за умови врахування нових ризиків та обставин. Одним із ключових варіантів ефективності публічного управління в період воєнного стану стає повна консолідація зусиль і взаєморозуміння на усіх його рівнях. Це вкрай необхідно у воєнний час, налагодження тісної співпраці влади з суспільством.

2. Констатовано, крізь призму узагальнення співвідношення концептів «державне управління», «публічне адміністрування» та «публічне управління», що Україна, визначивши метою європейський шлях розвитку, має здійснювати рух шляхом розвинених демократичних країн. Здійснюючи відповідні кроки з удосконалення моделі управління в державі. Незважаючи на військові дії, трансформаційні процеси в Україні спонукають до аналізу сучасних підходів стосовно публічного управління регіональним розвитком в умовах воєнного стану.

3. Обґрунтовано, що теорії, які сфокусовані на поясненні та описі механізмів і процесів розвитку на регіональному рівні, виникли порівняно недавно. Ключовими недоліками означених теорій є спрощений підхід стосовно концептуалізації регіону винятково як певного просторового утворення. Та прагнення адаптації моделей економічного зростання національних економік до

регіонального рівня. Окрім того, у наявних концепціях регіонального розвитку увага не фокусується лише на проблемах взаємовідносин між регіоном і державою. Означена проблематика проаналізована недостатньо або такі дослідження є спорадичними. Теоретична база дослідження проблематики регіонального розвитку є різноаспектною. Причому, кожна група теорій відображає сутність процесів росту регіону на відповідному етапі його розвитку, специфіку, чинники, диспропорції в рівнях розвитку тощо; через відсутність в науковому дискурсі чітких меж застосування на практиці певної концепції, урядами різних європейських держав задля досягнення соціально-економічних цілей розвитку обиралась певна домінуюча у даний момент часу концепція. На основі якої формувалася бюджетна та регіональна політика розвитку.

4. З'ясовано, що збройна військова агресія росії проти України детермінувала перегляд довоєнних функцій інституцій регіонального розвитку. Та внесення важливих змін до стратегічних документів регіонального розвитку. Зокрема закону «Про засади державної регіональної політики» та Державної стратегії регіонального розвитку України на 2021-2027 роки. Публічно-управлінське забезпечення має фокусуватися на таких ключових положеннях. Формування відповідного правового середовища з урахуванням як національного, так і міжнародного досвіду, міжнародних зобов'язань України. Важливих керівних документів Ради Європи і Європейської Комісії. А також особливої ролі координуючого характеру державної регіональної політики у забезпеченні сталого розвитку України. Виокремленні секторальних політик через прийняття інноваційних управлінських рішень. Що спрямовані на забезпечення реалізації державної регіональної політики. Внесення необхідних змін до законодавства. Зокрема у бюджетній, земельній, податковій сферах, з проблематики діяльності органів виконавчої влади, місцевого самоврядування. Подальшої реформи адміністративно-територіального устрою.

5. Констатовано, що в умовах повномасштабного вторгнення російської федерації в Україну склалася достатньо нетипова ситуація в управлінні

регіональним розвитком. Це вимагає нестандартних підходів до організації публічного управління регіональним розвитком. А також у вирішенні проблематики соціально-економічного розвитку регіонів. Означена ситуація призводить до перегляду довоєнних функцій інститутів та інституцій забезпечення публічного управління регіональним розвитком та розроблення відповідних стратегічних документів щодо регіонального відновлення та подальшого регіонального розвитку. Система публічного управління регіональним розвитком намагається гнучко адаптуватися та реагувати на нові виклики в регіональному поступі України. Вони спричинені повномасштабним російським вторгненням. А також з огляду на перспективи України набуття членства в Європейському Союзі.

6. Зазначено, що вплив центральної влади на регіони має носити диференційований характер. По-перше, за умови наявності повноцінного місцевого самоврядування в певному регіоні слід мінімізувати державний вплив на його розвиток. По-друге, управління регіональним розвитком регіонів, що потребують відновлення, має бути централізованим. Причому, до моменту повноцінного відновлення роботи публічних органів влади. Зокрема, вирішення фінансових, соціальних та інших питань гуманітарного характеру в територіальних громадах регіону. Конструктивна конкуренція регіонів, що притаманна для мирного періоду часу, має відійти на задній план. Поступитися конструктивній співпраці та взаємодопомозі.

7. Доведено, що заходи стосовно відновлення варто упроваджувати у відповідності з комплексним підходом. Паралельно здійснюючи належну координацію між регіональними та центральними органами державної влади із проведенням моніторингу та оцінювання прийнятих політичних рішень. Це надасть можливостей для забезпечення політики сталого розвитку України. Разом із тим, запровадження першочергових заходів щодо відновлення знаходиться у прямій залежності від діяльності військової адміністрації. А також від її характеру взаємодії з центральними органами державної влади. Із територіальними громадами. Із суб'єктами господарювання. А також

громадянським суспільством. Повоєнне відновлення та відбудова зруйнованої інфраструктури є базовим пріоритетом для післявоєнного відновлення України. Його специфікою буде потреба вирішувати паралельно важливі завдання. І щодо відновлення країни в цілому та її регіонів, особливо найбільш постраждалих в ході бойових дій. І щодо врахування довгострокових цілей стосовно розвитку держави та її регіонів зокрема.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антоненко А. М. Сучасні тенденції регіонального розвитку / А. М. Антоненко. Актуальні проблеми управлінської науки. 2020. № 1. С. 6-10.
2. Антонюк В. П. Потреба відбудови економіки регіонів України та роль смарт-спеціалізації в її забезпеченні. Вісник економічної науки України. 2024. № 1. С. 150-159. URL: <http://jnas.nbuiv.gov.ua/article/UJRN-0001514985>.
3. Безверхнюк Т. М., Мамонова В. В. Регіоналізм *Енциклопедія державного управління* : у 8 т. / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України ; наук.-ред. колегія : Ю. В. Ковбасюк (голова) та ін. Т. 5 : Територіальне управління / наук.-ред. колегія: О. Ю. Амосов (співголова), О. С. Ігнатенко (співголова) та ін. ; за ред. О. Ю. Амосова, О. С. Ігнатенка, А. О. Кузнецова. Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ "Магістр", 2011. С. 310-311.
4. Борщевський В. В., Василиця О. Б., Матвеев Є. Е. Публічне управління в умовах воєнного стану: інституційні трансформації, стратегічне планування та механізми розвитку. *Держава та регіони*. 2022. № 2. С. 30-35.
5. Борщевський В. В., Василиця О. Б., Матвеев Є. Е. Публічне управління в умовах воєнного стану: інституційні трансформації, стратегічне планування та механізми розвитку. *Держава та регіони. Серія: Публічне управління і адміністрування*. 2022. № 2(76). С. 30–35.
6. Бубенко П. Т. Регіональні аспекти інноваційного розвитку: [Текст] / П. Т. Бубенко / Монографія. Х.: НТУ «ХПІ», 2002. 316 с.
7. Бюджетний кодекс України. URL: zakon.rada.gov.ua/go/2456-17.
8. Вагонова О. Г. Організація діяльності органів державної влади: навч. посіб. / О. Г. Вагонова, О. В. Горпинич, В. В. Чорнобаєв; М-во освіти і науки України, НТУ «Дніпровська політехніка». Д. : НТУ «ДП», 2019. 77 с.
9. Великий тлумачний словник української мови [Текст] / Уклад. і голова ред. В. Т. Бусел. К. : Ірпінь: ВТФ «Перун», 2003. 1440 с.
10. Верховна Рада України. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://www.rada.gov.ua>.

11. Відбудова України: принципи та політика / за ред. Ю. Городніченка, І. Сологуб, Б. Ведер ді Мауро. URL: https://cepr.org/system/files/2022-12/reconstruction%20book_Ukrainian_0.pdf.
12. Відбудовуємо Україну через зміцнення регіонального та муніципального управління. OECD Publishing. Paris, 2023. 367 с.
13. Возняк Г. В. Сучасні теорії та парадигми регіонального розвитку: практичний вимір для України. *Глобальні та національні проблеми економіки. Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського*. 2025. С. 671-677.
14. Вольська О. М. Публічне управління як системне явище в сучасному суспільстві. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*. 2020. Випуск 3. С. 16-20.
15. Глосарій Програми розвитку ООН. URL: <http://www.unpan.org/Directories/UNPublicAdministrationGlossary>.
16. Гнаткович О. Управління регіональним розвитком в умовах воєнного стану. *The 15th International scientific and practical conference "The main directions of the development of scientific research"* (April 18 21, 2023) Helsinki , Finland. International Science Group . 2023. 405 p . С. 155-159.
17. Горбач Л. М. Теорії та концепції економічного розвитку регіонів: суть, значення та генезис / Л. М. Горбач. *Науковий вісник Волинського державного університету імені Лесі Українки*. 2007. – № 12. С. 153-157.
18. Господарський кодекс України. Документ від 16.01.2003 № 436-IV. Сайт Верховної ради України. URL: [https:// zakon.rada.gov.ua](https://zakon.rada.gov.ua).
19. Державна регіональна політика: стан справ на травень 2024 року. URL: <https://www.csi.org.ua/news/derzhavna-regionalna-polityka-stan-sprav-na-traven-2024-roku/>.
20. Державна стратегія регіонального розвитку на 2021-2027 роки. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text>
21. Державна стратегія регіонального розвитку України. Постанова КМУ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-D0%BF#Text>.

22. Децентралізація і формування політики регіонального розвитку в Україні: наук. доп. / [Т. М. Алексенко та ін. ; ред. Я. А. Жаліло]; Нац. ін-т стратег. дослідж. К. : НІСД, 2020. 193 с.

23. Деякі питання об'єктів критичної інфраструктури: Постанова Кабінету Міністрів України від 09.10.2020 № 1109. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1109-2020-%D0%BF#Text>.

24. Дуб А. Р. Управління регіональним і місцевим відновленням України після війни. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. 2024. № 3. С. 18-22

25. Дудкіна, О. Управління розвитком територій в умовах воєнного стану: аспекти ситуаційного підходу. *Актуальні проблеми менеджменту та публічного управління в умовах війни та післявоєнної відбудови України* : матеріали доп. Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю [Тернопіль, 31 трав. 2022 р.]. Тернопіль : ЗУНУ, 2022. С. 92-95.

26. Дуліба Є. Особливості організації діяльності місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування під час воєнного стану. *Актуальні проблеми правознавства*. 2022. № 4. С. 46–55.

27. Європейська хартія місцевого самоврядування від 15 жовтня 1985 р. *Збірка договорів Ради Європи. Офіційне видання*. К. : Парламентське видавництво, 2017. С. 187-199.

28. Жовнірчик Я. Ф. Державне управління регіонами. *Енциклопедія державного управління* : у 8 т. / Нац. акад. держ. упр. При Президентові України ; наук.-ред. колегія : Ю. В. Ковбасюк (голова) та ін. Т. 5 : Територіальне управління / наук.-ред. колегія: О. Ю. Амосов (співголова), О. С. Ігнатенко (співголова) та ін. ; за ред. О. Ю. Амосова, О. С. Ігнатенка, А. О. Кузнецова. Х. : Вид- во ХарPI НАДУ “Магістр”, 2011. С. 75-76.

29. Захарченко В. І. Зміни в регіональній політиці України як відповідь на виклики війни та потреби відновлення від її наслідків. *Economic journal Odessa polytechnic university*. 2025. № 1. С. 16-31.

30. Збитки українських екосистем від війни сягнули \$65 мільярдів

Шмигаль. *Укрінформ: сайт*. 2024. 19 жовт. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3917997-zbitki-ukrainskih-ekosistem-vid-vijni-sagnuli-65-milardiv-smigal.html>.

31. Звіт про внутрішнє переміщення населення в Україні. Опитування загального населення. Раунд 18 (Жовтень 2024 року). *Міжнародна організація з міграції: сайт*. URL: <https://dtm.iom.int/reports/ukraine-zvit-pro-vnutrishne-peremischennya-naselennya-v-ukraini-opituvannya-zagalnogo-0>.

32. Калашник П. Вдома краще? В Україну можуть не повернутись до 3,3 млн біженців, що коштуватиме 7% ВВП / П. Калашник. *Forbes.ua: сайт*. 2023. 4 верес. URL: <https://forbes.ua/money/bizhentsi-doslidzhennya04092023-15788>.

33. Качмарський, С. І. Регіональна політика в умовах військового стану в Україні. *Політичне життя*. (Лют 2024), С. 37-43. URL: <https://jpl.donnu.edu.ua/article/view/14876>.

34. Качний О. С. Інноваційні механізми державного управління соціально-економічним розвитком регіонів України: теорія, методологія, практика: монографія / Качний Олександр Сталіноленович ; Міжрегіон. Акад. упр. персоналом. К. : Маслаков, 2018. 624 с.

35. Кінщак А. Нормативно-правове забезпечення розвитку державної регіональної політики України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2015. № 13—14. С.100-105.

36. Кіро О. С. Еволюція теорій регіонального розвитку в економічній науці / О. С. Кіро. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2010. №38. С. 72-83.

37. Князєв В. М., Макаренко Е. М. Функції державної влади. *Енциклопедія державного управління* : у 8 т. / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України ; наук.-ред. колегія : Ю. В. Ковбасюк (голова) та ін. К. : НАДУ, 2011. Т. 1 : Теорія державного управління / наук.-ред. колегія : В. М. Князєв (співголова), І. В. Розпутенко (співголова) та ін. 2011. С. 701-702.

38. Ковбасюк Ю. В., Бакуменко В. Д. Державне управління. *Енциклопедія державного управління* : у 8 т. / Нац. акад. держ. упр. при

Президентів України ; наук.-ред. колегія : Ю. В. Ковбасюк (голова) та ін. К. : НАДУ, 2011. Т 1 : Теорія державного управління / наук.-ред. колегія : В. М. Князєв (співголова), І. В. Розпутенко (співголова) та ін. 2011. 748 с. С. 157-159.

39. Колодій А. Ф. Публічне врядування і публічне адміністрування. *Енциклопедія державного управління* [Текст] : у 8 т. / наук.-ред. кол. : Ю. В. Ковбасюк (голова) [та ін.] ; Національна академія державного управління при Президентів України. К. : НАДУ, 2011. Т. 8 : Публічне врядування / наук.-ред. кол.: В. С. Загорський (голова), С. О. Телешун (співголова) [та ін.] ; Львівський регіональний інститут державного управління Національна академія державного управління при Президентів України. Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2011. 630 с. С. 488-490.

40. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. Редакція від: 01.01.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.

41. Коротич О. Б. Державне управління регіональним розвитком України. Харків: ХарПІ НАДУ «Магістр», 2006. 220 с.

42. Кравець А. Ю., Астахов І. В. Регіональна політика України: проблеми та перспективи. *Політичне життя*. 2023. С. 44-52

43. Кравець І. Сучасні теорії публічного управління: концепції "менеджеризм" та "неоменеджеризм". *Інвестиції: практика та досвід*. Державне управління. 2021. № 4. С. 103-108.

44. Куйбіда В. С., Куйбіда С. В., Теличко В. С. Модернізація публічного управління в умовах війни і першочергові його завдання. URL: <https://reicst.com.ua/asp/article/view/monograph-02-2022-03-04/monograph-02-2022-03-04>.

45. Куц Ю. О. Якість надання управлінських послуг як чинник ефективності місцевого управління. Державне будівництво : електрон. наук. фах. вид. Харків : ХарПІ НАДУ, 2011. № 2. URL: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/db/2011-2/index.html>.

46. Людський розвиток в Україні. Модернізація соціальної політики: регіональний аспект (колективна монографія) / за ред. Е. М. Лібанової ; Ін-т

демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи НАН України. К., 2015. 356 с.

47. Малий І. Генеза публічного управління і адміністрування України. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/24_2017/5.pdf.

48. Мамонова В. В. Регіон. *Енциклопедія державного управління* : у 8 т. / Нац. акад. держ. упр. При Президентіві України ; наук.-ред. колегія : Ю. В. Ковбасюк (голова) та ін. Т. 5 : Територіальне управління / наук.-ред. колегія: О. Ю. Амосов (співголова), О. С. Ігнатенко (співголова) та ін. ; за ред. О. Ю. Амосова, О. С. Ігнатенка, А. О. Кузнецова. Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2011. С. 309-310.

49. Мамонова В. Державна регіональна політика: проблеми формування правової бази / В. Мамонова. URL: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/putp/>.

50. Мамонова В. Публічне управління та адміністрування: співвідношення та суб'єктний склад. *Актуальні проблеми державного управління*. 2020. № 1. <http://apdu.journal.kharkiv.ua/index.php/apdu/article/view/124>.

51. Мельтюхова Н. М. Система державного управління. *Енциклопедія державного управління* : у 8 т. / Нац. акад. держ. упр. при Президентіві України ; наук.-ред. колегія : Ю. В. Ковбасюк (голова) та ін. К. : НАДУ, 2011. Т. 1 : Теорія державного управління / наук.-ред. колегія : В. М. Князєв (співголова), І. В. Розпутенко (співголова) та ін. 2011. С. 515.

52. Мельтюхова Н. Система державного управління. *Енциклопедичний словник з державного управління* / уклад. :Ю. П. Сурмін, В. Д. Бакуменко, А. М. Михненко та ін. ; за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трощинського, Ю. П. Сурміна. К. : НАДУ, 2010. С. 642.

53. Методичні рекомендації щодо підготовки та захисту кваліфікаційної (магістерської) роботи зі спеціальності 281 Публічне управління та адміністрування галузі знань 28 Публічне управління та адміністрування / уклад. С. В. Газарян. Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр»,

2022. 32 с. URL: https://kbuapa.kh.ua/wp-content/themes/kbuapa/filesforpages/other/vymogy_mag_20190718.pdf.

54. Митяй О. Дослідження понять «державне управління» і «публічне адміністрування». *Держава та регіони*. 2018. № 1. С. 124-130.

55. Михайловська О. В., Філіпова Н. В., Ладонько Л. С., Ткаленко Н. В. Аналіз теоретичних підходів до визначення сутності складових дефініцій публічного управління та адміністрування. *Науковий часопис «Університетські наукові записки» / Хмельницький університет управління та права*. 2016. № 2 (58). С. 241–253.

56. Михайловська О. Публічно-управлінська діяльність за умов демократичних змін. *Публічне управління та митне адміністрування*. 2020. № 4 (27). С. 5-9.

57. Могиль, О. Механізми державного управління регіональним розвитком в умовах європейської інтеграції. *Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Політичні науки та публічне управління*. 2022. № 2 (62), 101-105. URL: [https://doi.org/10.32689/2523-4625-2022-2\(62\)-15](https://doi.org/10.32689/2523-4625-2022-2(62)-15).

58. Надточій А. О. Посткейнсіанська теорія регіонального управління. *Енциклопедія державного управління* : у 8 т. / Нац. акад. держ. упр. При Президентові України ; наук.-ред. колегія : Ю. В. Ковбасюк (голова) та ін. Т. 5 : Територіальне управління / наук.-ред. колегія: О. Ю. Амосов (співголова), О. С. Ігнатенко (співголова) та ін. ; за ред. О. Ю. Амосова, О. С. Ігнатенка, А. О. Кузнецова. Х. : Вид-во ХарPI НАДУ “Магістр”, 2011. С. 275-277.

59. Нормативно-правове забезпечення регіонального розвитку в Україні. URL: <http://www.niss.gov.ua/Monitor/november08/3.htm>.

60. Омельченко Д. Зарубіжний досвід реалізації механізмів публічного управління регіональним розвитком. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2024. № 8. URL: <https://www.researchgate.net/scientific-contributions/Dmitro-Omelcenko-2291117474>.

61. Павлюк Н. В. Формування нормативно-правової основи публічного управління в контексті децентралізації влади в Україні. *Актуальні проблеми*

державного управління. 2017. № 1. URL: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/apdu/2017-1/doc/3/05.pdf>

62. Пастух К. В. Публічне управління стратегічним регіональним розвитком в Україні. *Національна безпека в умовах війни, післявоєнної відбудови та глобальних викликів XXI століття. Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 7-8 грудня 2023 року)*. 2023. С. 117-120.

63. Питання Національної ради з відновлення України від наслідків війни : Указ Президента України від 21.04.2022 р. №266/2022 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/266/2022>.

64. Пільгун М. Нормативно-правове забезпечення процесу децентралізації влади в умовах реалізації стратегії сталого розвитку в Україні. URL: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/conf/2016-5/doc/1/26.pdf>.

65. План відновлення України. URL: <https://recovery.gov.ua/>.

66. План для Ukraine Facility 2024-2027. *Ukrainefacility*: сайт. URL: <https://www.ukrainefacility.me.gov.ua/wp-content/uploads/2024/03/plan-ukraine-facility.pdf>.

67. Про введення воєнного стану в Україні : Указ Президента України від 24 лютого 2022 р. № 64/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text>.

68. Про внесення змін до деяких законів України щодо першочергових заходів реформування сфери містобудівної діяльності. Закон України від 12 травня 2022 року № 2254-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2254-20#Text>.

69. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо засад державної регіональної політики й політики відновлення регіонів та територій. Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2389-20#Text>.

70. Про Генеральну схему планування території України. Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3059-14#Text>.

71. Про державне прогнозування та розроблення програм економічного та соціального розвитку України. Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1602-14#Text>.
72. Про державні цільові програми. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1621-15#Text>.
73. Про державну службу: Закон України від 10 грудня 2015 р. № 889-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text>.
74. Про засади внутрішньої і зовнішньої політики. Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2411-17#Text>.
75. Про засади державної регіональної політики. Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19#Text>.
76. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2015 року. Постанова Кабінету Міністрів України від 21.07.2006 № 1001. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1001-2006-%D0%BF#Text>.
77. Про затвердження плану заходів з організації відновлення пошкоджених (зруйнованих) об'єктів соціальної і транспортної інфраструктури, житлового фонду та систем забезпечення життєдіяльності на території Донецької та Луганської областей: розпорядження Кабінету Міністрів України від 16.10.2014 р. № 1002-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1002-2014-%D1%80#n7> <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1159-2022-%D0%BF#Text>.
78. Про затвердження Положення про Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури України. Постанова Кабінету Міністрів України від 30.06.2015 № 460. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/460-2015-%D0%BF#Text>.
79. Про затвердження Порядку розроблення, проведення громадського обговорення, погодження програм комплексного відновлення області, території територіальної громади (її частини) та внесення змін до них. Постанова Кабінету Міністрів України від 14 жовтня 2022 року № 1159. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1159-2022-%D0%BF#Text>.
80. Про затвердження Типового положення про агенцію регіонального

розвитку. Постанова КМУ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/258-2016-%D0%BF#Text>.

81. Про захист іноземних інвестицій на Україні. Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1540%D0%B0-12#Text>.

82. Про інвестиційну діяльність. Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text>.

83. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР. Дата оновлення: 23.07.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр> (дата звернення: 21.11.2019).

84. Про місцеві державні адміністрації. Закон України від 09.04.1999 № 586-14. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/586-14>.

85. Про оголошення природних територій міста Миргорода Полтавської області курортом державного значення. Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3699-VI#Text>.

86. Про правовий режим воєнного стану. Закон України від 12.05.2015 № 389-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>.

87. Про регулювання містобудівної діяльності. Закон України від 17.02.2011 № 3038-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3038-17#Text>.

88. Про співробітництво територіальних громад. Закон України від 17.06.2014 №1508-УІІ. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show18> .

89. Про статус гірських населених пунктів в Україні. Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/56/95-%D0%B2%D1%80#Text>.

90. Про стимулювання розвитку регіонів. Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2850-15#Text>.

91. Про утворення військових адміністрацій. Указ Президента України від 24 лютого 2022 року № 68/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/68/2022#Text>.

92. Про утворення та ліквідацію районів. Постанова Верховної Ради України від 7 липня 2020 року № 807-ІХ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/807-20#Text>.

93. Про центральні органи виконавчої влади. Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3166-17#Text>.

94. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року. Указ Президента України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text>.

95. Публічне управління : термінол. слов. / уклад. : В. С. Куйбіда, М. М. Білинська, О. М. Петроє та ін. ; за заг. ред. В. С. Куйбіди, М. М. Білинської, О. М. Петроє. Київ : НАДУ, 2018. 224 с.

96. Публічне управління та адміністрування в умовах війни і в поствоєнний період в Україні : *матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. у трьох томах*, м. Київ, ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України, 15-28 квітня 2022 р.; ред. колегія : І. О. Дегтярьова, В. С. Куйбіда, П. М. Петровський та ін., уклад. Т. О. Мельник. Т. 1 К. ДЗВО «УМО» НАПН України, 2022. 217 с.

97. Регіональна політика Європейського Союзу: підручник / Держ. ВНЗ "Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана"; [Акіліна О. та ін.]; за ред. Віктора Чужикова. Київ : КНЕУ, 2016. 495 с.

98. Регіональна політика та місцеве самоврядування : підручник / Ю. О. Куц, В. В. Мамонова, В. В. Наконечний, О. В. Ольшанський; за заг. ред. д.держ.упр., проф. В. В. Мамонової. Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2018. 208 с.

99. Регіональне управління та місцеве самоврядування : підручник / Ю. О. Куц, В. В. Мамонова, В. В. Наконечний ; за заг. ред. В. В. Мамонової. Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2020. 216 с.

100. Регіональне управління: навч. посіб. / ред. М. М. Їжа, Л. Л. Приходченко. Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2020. 651 с.

101. Реєстр пошкодженого та знищеного майна налічує вже понад 200 тисяч об'єктів. Шуляк. Укрінформ: сайт. 2024. 26 лют. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-vidbudova/3832619-reestr-poskodzenogo-ta-znisenogo-majna-nalicue-vze-ponad-200-tisac-obektiv-sulak.html>.

102. Романюк С. А. Політика регіонального розвитку в Україні: сучасний

стан і нові можливості: Регіональні дослідження : [монографія] / С. А. Романюк. К.: УАДУ, 2001. 112 с.

103. Савчин, І. З. Концепції та теорії регіонального розвитку в контексті взаємовідносин «регіон-країна» [Текст] / Ірина Зіновіївна Савчин. *Український журнал прикладної економіки*. 2016. Том 1. № 4. С. 101-108.

104. Словник з регіональної політики [електронний ресурс]. Інститут регіональних та євроінтеграційних досліджень ЄвроРегіон Україна. URL: <http://eu.prostir.ua/library/1405.html>.

105. Стале ендегенне зростання регіонів України в умовах децентралізації : монографія / ред. І. З. Сторонянська. Львів : Ін-т регіон. дослідж. НАН України, 2019. 501 с.

106. Стратегія розвитку Луганської області на 2021-2027 роки. Затверджено Розпорядженням голови ОДА-керівника обласної ВЦА від 26.03.2020 року. URL: <https://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/regional-dev/derzhavna-rehional-na-polityka/strategichne-planuvannya-regionalnogo-rozvitku/regionalni-strategiyi-rozvytku-na-period-do-2027-roku/strategiya-rozvytku-luganskoyi-oblasti-na-2021-2027-roky/>

107. Стратегія розвитку Полтавської області до 2027 року. Затверджено рішенням пленарного засідання 29 сесії Полтавської обласної ради VII скликання від 20.12.2019 року. URL: <http://www.adm-pl.gov.ua/page/strategiya-rozvitku-poltavskoyi-oblasti-do-2027-roku>.

108. Стратегія розвитку Харківської області на 2021 – 2027 роки. URL: <https://kharkivoda.gov.ua/content/documents/1026/102538/files/%D0%A1%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%D1%96%D1%8F.pdf>.

109. Таран Є. І. Співвідношення понять «державне управління», «публічне адміністрування» та «публічне управління» у трансформаційних процесах України. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Державне управління*. 2020. Том 31 (70). № 2 . С. 33-37.

110. Територіальна організація влади в Україні : консп. лекцій / укл. Ю. О. Куц, В. В. Мамонова. Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ “Магістр”, 2013. 40 с.

111. Територіальна організація влади в Україні : навч. посіб. / Ю. О. Куц, В. В. Мамонова ; за заг. ред. д.держ.упр., проф. В. В. Мамонової. Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2013. 212 с.

112. Триває робота щодо оновлення Стратегії розвитку Харківської області на 2021-2027 роки. URL: <https://oblrada-kharkiv.gov.ua/2025/01/11/tryvaye-robota-shhodo-onovlennya-strategiyi-rozvytku-harkivskoyi-oblasti-na-2021-2027-roky/>.

113. Тульчинська С. О. Підходи до визначення поняття «регіон» в сучасних умовах. *Ефективна економіка*. 2012. № 6. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1201>.

114. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. Закон України від 16.09.2014 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text.

115. Уряд затвердив Державну стратегію регіонального розвитку на 2021-2027 роки. 2023. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/uriad-zatverdyyv-poriadok-rozroblennia-derzhavnoi-stratehii-rehionalnoho-rozvytku-do-2027-roku>.

116. Хмельницька В. Цифри приголомшують: що відомо про втрати України та РФ на війні / В. Хмельницька. ТСН: сайт. 2024. 12 груд. URL: <https://tsn.ua/ato/cifri-prigolomshuyut-skilki-ukrayinciv-ta-rosiyan-zaginulo-na-viyni-2722119.html>.

117. Цифрова екосистема для підзвітного управління відновленням. DREAM: сайт. 2024. URL: <https://dream.gov.ua/ua>.

118. Чуріканова О. Ю. Управління регіональним розвитком і формування регіональної політики: теорія та практика застосування: монографія. Запоріжжя : Класичний приватний університет, 2020. 387 с.

119. Шаров Ю. П., Чикаренко І. А. Управління. *Енциклопедія державного управління* : у 8 т. / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України ; наук.-ред. колегія : Ю. В. Ковбасюк (голова) та ін. К. : НАДУ, 2011. Т 1 : Теорія державного управління / наук.-ред. колегія : В. М. Князєв

(співголова), І. В. Розпутенко (співголова) та ін. 2011. 748 с. С. 675-676.

120. Яковчук Я. Формування та впровадження політики відновлення в регіонах України. *Актуальні проблеми правознавства*. 2023. № 2 (34). С. 78-86

121. Ярмистий М. Місцеві органи влади в умовах воєнного стану: повноваження та співпраця військових адміністрацій з органами місцевого самоврядування. *Буковинський вісник державної служби та місцевого самоврядування*. 2022. URL: <http://bukvisnyk.cv.ua/misceve-samovryaduvannya/2059/>.

122. Яценко В. Організаційна структура державного управління: вітчизняний та зарубіжний досвід. *Актуальні проблеми державного управління*. 2019. № 4. С. 118-121.

123. Яцук В. А. Система публічного управління. Публічне управління : термінол. слов. / уклад. : В. С. Куйбіда, М. М. Білинська, О. М. Петроє та ін. ; за заг. ред. В. С. Куйбіди, М. М. Білинської, О. М. Петроє. Київ : НАДУ, 2018. 224 с. С. 163.

124. Apulia G7 Leaders' Communiqué. G7 Italia 2024. G7italy.it: website. URL: <https://www.g7italy.it/wp-content/uploads/Apulia-G7-Leaders-Communique.pdf>.

125. Apulia G7 Leaders' Communiqué. G7 Italia 2024. G7italy.it: website. URL: <https://www.g7italy.it/wp-content/uploads/Apulia-G7-Leaders-Communique.pdf>.

126. Friedmann J. Regional development policy: a case study of Venezuela. 2020 No. HT395. V4 F7.

127. Krugman P. R. Geography and trade. MIT press. 2019. 211 p.

128. OECD Territorial Outlook. Territorial Economy. Organisation for Economic Cooperation and Development. Paris: OECD, 2001. P. 13-17. URL: <https://documents.worldbank.org/en>.

129. OECD. Rebuilding Ukraine by Reinforcing Regional and Municipal Governance, OECD Multi-level Governance Studies, OECD Publishing, Paris, 2022. <https://doi.org/10.1787/63a6b479-en>

130. Paulina González-Martínez, Domingo García-Pérez De-Lema, Mauricio Castillo-Vergara, Peter Bent Hansen. Determinants and performance of the quadruple helix model and the mediating role of civil society. *Technology in Society*. 2023. Vol. 75.

131. Public administration in the economic sphere in Ukraine: strategic approach / Mykola A. Latynin, Kateryna V. Pastukh, Denys L. Tarasenko, Serhii O. Shevchenko, Anna Yu. Munko. *Estudios de Economía Aplicada*. Spain : University of Almeria, 2021. Vol. 39, № 5. P. 9.

132. Richardson H. W. Regional policy in a slow-growth economy, w: Demko, G. (ed.). *Regional Development Problems and Policies in Eastern and Western Europe*. Croom Helm, London, 2021. P. 258–281.

133. Second Ukraine Rapid Damage and Needs Assessment (RDNA2): February 2022. February. 2023. Documents.worldbank: website. 2023. July 14.

134. Turning to regions and local governments to rebuild Ukraine. OECD Policy Responses on the Impacts of the War in Ukraine. 2022. URL: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2022/12/turning-to-regions-and-local-governments-to-rebuild-ukraine_0e2084e0/9510f490-en.pdf.

ДОДАТКИ

Додаток А

Класифікація функцій органів державної влади за нормативно-правовими формами публічно-управлінської діяльності [56, с. 6]

Правотворча функція	Серед суб'єктів правотворчості є: народ України. Кабінет Міністрів України. Міністерства. Відомства. Місцеві органи влади. Місцеві органи управління.
Правоохоронна функція	Практично кожен суб'єкт державно-управлінської діяльності наділений такою функцією. Тому, що оскільки їх основним завданням є охорона суспільних відносин, захист прав та свобод громадянина. Окрім того, існує низка суб'єктів, для яких дана функція є основною. Це служба безпеки, органи внутрішніх справ, прокуратура, органи охорони природного середовища, митні органи тощо.
Контрольна функція	Світова практика розрізняє декілька підвидів даної функції. Це: фінансовий контроль. Громадський контроль. Контрольно-наглядова діяльність тощо.
Установча функція	Головне завдання: це кадрове забезпечення державно управлінської діяльності. Воно відбувається за призначенням або за виборним методом.
Правозастосовна функція	Полягає у перманентності здійснення правових розпоряджень. Такий процес можливий лише при наділенні одних учасників суб'єктними правами. А інших суб'єктів – суб'єктними обов'язками.

Додаток Б

Генезис сучасних концепцій публічного управління [56, с. 9]

Додаток Г

Основні теорії регіонального розвитку [13, с. 678]

Неокласичні теорії	<i>А. Маршал, Й. Шумпетер, Дж. Бортс і Дж. Стейн, Х. Зіберт;</i> <i>Р. Солоу, Т. Саван, Барро, Сала-і-Мартін</i> (теорія конвергенції); <i>Р. Холл, Ч. Джонс</i> (теорія передбачає статистичну оцінку соціальних і політичних факторів підвищення продуктивності праці)
Теорії кумулятивного зростання	<i>Ф. Перру, Г. Мюрдаль, Ж. Будвіль, Х. Ласуе, Х. Річардсон</i> (теорія «полюсів росу», теорія міських агломерацій); <i>П. Потье</i> (теорія «осей розвитку»); <i>Дж. Фрідман</i> (теорія «центр-периферія»); <i>П. Хаггет, Т. Хагерstrand</i> (модель «дифузія інновацій»); <i>Х. Гіри</i> (модель «вулкана»)
Теорії зростання за рахунок конкурентних переваг регіону	<i>М. Портер, П. Кругман, І.Беге</i> (концепція Регіональних конкурентних переваг. Кластерного розвитку. Регіональних інноваційних мереж; <i>Б. Гардінер, Р. Мартін і П. Тайлер</i> (модель «піраміди конкурентоспроможності регіону»); <i>Дж. МакКомбі, М. Сеттерфілд</i> (циклічна теорія кумулятивної конкурентоспроможності)
Сучасні теорії регіонального розвитку	<i>Дж. Нейсбіт</i> (теорія «інформаційного суспільства»); <i>М. Кімінг</i> (теорія «нового регіоналізму»); <i>М. Сторпер</i> (теорія «соціального капіталу»); <i>Л. Ерхард, В. Ойкен, Е. Прайзер, А. Сен, Е. Лібанова, Л. Семів</i> (концепція соціально орієнтованої економіки», людського розвитку)

Додаток Д
Основні суб'єкти публічного управління регіональним розвитком

